

ΚΩΣΤΑ Η. ΜΠΙΡΗ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΘΗΝΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ "ΑΣΤΗΡ,, ΑΔΕΛΦΩΝ ΑΔ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1958

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

“Οτι αἱ Ἀθῆναι εἶναι σήμερα μία πόλις χωρὶς χαρακτῆρα πολεοδομικὸν καὶ αἰσθητικόν, ἀποτελεῖ διαπίστωσιν, τὴν ὁποίαν διακηρύττουσιν, ἀκόμη καὶ ὅσοι μόνον τὸ κέντρον τῆς ἐγνώρισαν καὶ μόνον τὰς συγκοινωνιακὰς ἀρτηρίας τῆς διασχίζουσιν. Πολλὴ θλιβερωτέρως ἐντυπώσεις ἀποκομίζει κανεὶς περὶ τῆς καταστάσεώς της, ἂν ἐκτρέψη τὰ βήματά του ἀπὸ μίαν ἀρτηρίαν, διὰ τὴν ἀναζητήσῃ εἰς τὰς συνοικίας πολεοδομίαν, αἰσθητικὴν, πράσινον, στρωμένους δρόμους καί, γενικά, ὀργάνωσιν καὶ ἐμφάνισιν πόλεως. Ἐγράφησαν καὶ γράφονται κάθε τόσον ἐπικρίσεις διὰ τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ τὸν περιοδικὸν τύπον· βλέπομεν δὲ καὶ σχόλια κάπου-κάπου εἰς τὸν ξένον τύπον, πού δὲν τιμοῦν καθόλου τὸν πολιτισμὸν μας εἰς αὐτὸ τὸ κεφάλαιον.¹

Πῶς προέκυψεν ὁμως αὐτὴ ἡ κατάστασις καὶ ποῖος ἦτο σχετικὰ μὲ αὐτὴν ὁ ρόλος τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν καὶ ἀρχῶν, εἶναι κάτι πού πρέπει νὰ γίνῃ εὐρύτερα γνωστόν· καὶ δι’ αὐτὸν τὸν σκοπὸν προβαίνομεν εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτοῦ τοῦ βιβλίου. Δὲν πρόκειται περὶ ἱστορίας. Τὴν ἱστορίαν μιᾶς πόλεως τὴν συνθέτει κάθε τι πού συμβαίνει καὶ ἐπηρεάζει τὴν τύχην τῆς εἰς τὸ ἀέναον πέρασμα τοῦ χρόνου· τὸ ὑλικὸν ὁμως αὐτὸ περιέρχεται εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς μόνον ὅταν πλέον ἔχει ἐκλείψει ὁ ὑποκειμενικὸς παράγων, ὅταν, δηλαδή, ἔχουν φύγει ἀπὸ τὴν ζωὴν τὰ πρόσωπα, πού μὲ τὴν δρᾶσιν των τὸ ἐγέννησαν. Ἐδῶ παρουσιάζομεν μίαν κατάστασιν, ἡ ὁποία εὐρίσκεται ἀκόμη εἰς τὴν ἐξέλιξίν της καὶ ἡ ὁποία μπορεῖ καὶ πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ διορθωθῇ· ἓνα θεσμὸν —τὸν πολεοδομικόν— πού ἔχει ξεπέσει καὶ πού πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἀνορθωθῇ. Τὸ ὑλικὸν πού ἐμφανίζομεν εἰς τὰς σελίδας αὐτὰς δείχνει ἀνάγλυφα τὰ προβλήματα τῆς πρωτευούσης καὶ τὴν πάλιν πού γίνεται γύρω εἰς αὐτά. Δὲν εἶναι οὔτε ὑστερογενὲς οὔτε φτειαχτό. Εἶναι αὐτὸ πού ἔδωσε ἡ ἴδια ἡ πραγματικότης ἐπάνω εἰς τὴν ἐπικαιρότητά της, εἰς μελέτας πολεοδομικὰς καὶ εἰς ἀγῶνα ὑπηρεσιακὸν καὶ δημοσιογραφικόν. Ἀναφέρεται εἰς τὴν

1. Βλ. ἐφημ. «Καθημερινή», 4 Σεπτεμβρίου 1955, «Ἀθηναϊκά» ἐξ ἀφορμῆς ἀρθροῦ τῆς Νάνσυ Μίτφορντ εἰς τοὺς «Κυριακάτικους Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου.

περίοδον πὸν διατρέχομεν, ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν καὶ πέρα· ἀπὸ ἓνα σταθμὸν, δηλαδή, ἀπὸ τὸν ὁποῖον, γενικά, ἀρχίζει μία νέα ζωὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐμφανίζονται νέοι ἄνθρωποι εἰς τὴν κρατικὴν διοίκησιν τῆς πολεοδομίας.

Τρία εἶναι, κυρίως, τὰ προβλήματα τῆς πολεοδομίας τῶν Ἀθηνῶν, αὐτὰ εἰς τὰ ὁποῖα ὁ νόμος περὶ σχεδίων πόλεων ἐπέβαλε —ἐπέτρεψε μᾶλλον— νὰ ἔχη γνώμην ὁ Δῆμος· ἀλλὰ γνώμην συμβουλευτικὴν, καὶ αὐτὴν μόνον ἂν τοῦ ἐπιτρέψη τὸ ὑπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων νὰ τὴν διατυπώσῃ : Τὸ πρόβλημα τῆς ἐκτάσεως τῆς πόλεως, τὸ πρόβλημα τοῦ πρασίνου καὶ τὸ πρόβλημα τῶν χώρων κυκλοφορίας. Δὲν συγκαταλέγεται εἰς αὐτὰ καὶ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν οἰκοδόμησιν (ὑψηλοδομῶν, ἐσωτερικαὶ ἀδλαί, κανονισμὸς οἰκοδομήσεως), διότι τὰ ζητήματα τῆς οἰκοδομήσεως ἐπεφύλαξεν ἡ κρατικὴ ἀρχὴ εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς τὸ δικαίωμα νὰ τὰ διαχειρίζεται μὲ ἀπολύτως ἀθθαίρετον γνώμην. Ποτὲ δὲν ἐπληροφόρησεν ἐπ' αὐτῶν τὴν Δημοτικὴν ἀρχὴν περὶ τῶν ἀποφάσεών του τὸ ὑπουργεῖον, προτοῦ τὰς περιβάλλῃ μὲ τὸ κῦρος τοῦ νόμου· ποτὲ δὲν ἐκοινοποίησεν εἰς τὸν Δῆμον τὰ σχετικὰ διατάγματα μὲ τὰ διαγράμματα των· καί, ὅταν ἐκεῖνος ἐζήτησεν ἀντίγραφον τοῦ νέου οἰκοδομικοῦ κανονισμοῦ, προτοῦ ἐγκριθῆ νομοθετικῶς, ἡ κρατικὴ ἀρχὴ ἀπέφυγε νὰ τοῦ στείλῃ.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν ἔκτασιν τῆς πόλεως, ἡ ὑπηρεσία τοῦ Δήμου ἀπέκρουσε μὲ κάθε τρόπον νέας ἐπεκτάσεις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, μὲ τὰς ὁποίας, χωρὶς λόγον καὶ μόνον πρὸς χάριν τῶν οἰκοπεδεμπόρων, θὰ ἐξέπιπτεν εἰς μεγαλύτερον παθητικὸν ἢ πολεοδομικὴν οἰκονομία τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, διὰ νὰ ἀποσοβηθῆ ἡ ἀθθαίρετος οἰκοδόμησις ἔξω ἀπὸ τὸ σχέδιον τῆς πόλεως, ἡ ὁποία κατ' ἀνάγκην καταλήγει κάποτε εἰς ἐπέκτασίν του, ἀπέβλεπεν, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἀπαγορευτικῶν διατάξεων, εἰς τὴν ἐπιβολὴν ὀργανωτικῶν μέτρων, μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐξασφαλισθοῦν διὰ τὴν λαϊκὴν αὐτοστέγασιν φθινὰ οἰκόπεδα μέσα εἰς τὰ ὅρια τοῦ ἐγκεκριμένου σχεδίου, πὸν εἶναι ἤδη ὑπερβολικὰ εἰς ἔκτασιν.

Τὸ πρόβλημα τοῦ πρασίνου καί, γενικῶς, τῶν κοινοχρήστων χώρων παρουσιάζεται εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπὸ δύο μορφάς : Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὡς πρόβλημα διασώσεως τῶν ὑπαρχόντων δημοσίων κήπων καὶ τῶν πλατειῶν ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν πὸν ἐπικρατεῖ εἰς τὰς δημοσίας ἀρχὰς καὶ εἰς τοὺς ἐπιχειρηματίας, ὅτι οἱ δημόσιοι κῆποι καί, γενικῶς, οἱ δημόσιοι χώροι εἶναι οἰκόπεδα διαθέσιμα διὰ οἰκοδόμησιν καὶ διὰ κάθε χρῆσιν καὶ ἐκμετάλλευσιν. Ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἐμφανίζεται ὡς πρόβλημα διασώσεως ἀπὸ οἰκοπεδοποίησιν, τῶν ἐγκεκριμένων εἰς τὸ σχέδιον τῆς πόλεως κοινοχρήστων χώρων διὰ τοὺς ὁποίους δὲν ἔχει ἀκόμη καταβληθῆ ἢ ἀποζημίωσις. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν ὁ ἀγὼν μας ἐξεδηλώθη κυρίως μὲ τὴν δημοσιογραφίαν,

διότι αἱ δημόσιαι ἀρχαὶ καί, πρωτίστως, ἐκεῖναι πὸν διαχειρίζονται τοὺς δημόσιους κήπους, δὲν νομίζουν ὅτι ὑποχρεοῦνται νὰ φέρονν τὸ ζήτημα εἰς τὸν Δῆμον καὶ νὰ ζητήσουν τὴν γνώμην του, ὅταν πρόκειται νὰ τοὺς ἀφανίσουν μὲ ὅποιονδήποτε τρόπον. Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ δευτέρου κινδύνου, ἐστρέψαμεν τὸ ἐνδιαφέρον μας πρὸς δύο κατευθύνσεις· εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλωμεν λύσιν τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος, μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ καταβληθοῦν ἀποζημιώσεις, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ νὰ ἀποσοβήσωμεν τὴν οἰκοπεδοποίησιν καὶ τὴν οἰκοδόμησιν πλατειῶν καὶ ἀλσῶν τῶν συνοικιῶν τῶν Ἀθηνῶν, ἀπὸ τὰς ὁποίας τὰς περισσοτέρας οἱ ἴδιοι εἶχομεν δημιουργήσει εἰς τὸ σχέδιον τῆς πόλεως κατὰ τὴν πρὸ τοῦ πολέμου περίοδον.

Καὶ ὡς πρὸς μὲν τὴν λύσιν τοῦ οἰκονομικοῦ προβλήματος, αἱ προσπάθειαι μας εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ ἐκδοθῇ, κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας τοῦ 1954, ὁ νόμος 3033, ὁ ὁποῖος συνέστησεν εἰδικούς πόρους καὶ τοὺς προώρισεν ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν καταβολὴν ἀποζημιώσεων διὰ κοινοχρήστους χώρους τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως. Ὡς πρὸς τὴν διάσωσιν ὁμως τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ἀλσῶν ἀπὸ τὴν οἰκοπεδοποίησιν, ἂν καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ κηρύξωμεν ἀπροκάλυπτον ἀγῶνα, δημοσιογραφικὸν καὶ ὑπηρεσιακόν, κατὰ δημοτικῶν συμβούλων καὶ κατὰ τῆς ὑπηρεσίας Οἰκισμοῦ τοῦ ὑπουργείου, δὲν δυνάμεθα, δυστυχῶς, νὰ εἴπωμεν ὅτι ἐπετύχομεν τίποτε. Ἡ προθυμία των διὰ τὴν ἐξαφάνισιν τῶν πλατειῶν καὶ τῶν ἀλσῶν πρὸς ἐξυπηρέτησιν προσώπων, τὰ ὁποῖα μάλιστα δὲν γνωρίζομεν εἰς ποίας περιπτώσεις ἦσαν πραγματικῶς ἰδιοκτητῆται καὶ εἰς ποίας ὄχι, ἦτο τόσον ζωηρὰ καὶ ἐπιμονος, ἀλλὰ καὶ αἱ μέθοδοι πὸν ἐχρησιμοποιοῦν ἦσαν τέτοιες, ὥστε ἡ ὑπεροχὴ των ἦτο ἀκαταμάχητος καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς θελήσεώς των ἀναπότρεπτος. Ἀλλωστε, μὲ τὸν ἴδιον ζῆλον καὶ μὲ τὰ ἴδια μέσα, οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι ὑπεστήριξαν καὶ κάθε ἐπέκτασιν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως.

Θὰ ἦτο, ἐν τούτοις, εὐτυχὴς αὐτὴ ἡ πόλις, ἂν ἡ τόση εὐφυΐα καὶ δραστηριότης τῶν ἐκπροσώπων τόσον τῆς συμβουλευτικῆς ὅσον καὶ τῆς κυριάρχου πολεοδομικῆς ἀρχῆς, ἐκινεῖτο πρὸς ἀγαθὴν κατεύθυνσιν. Διότι, ὅπως φαίνεται ἀπὸ σχετικὰς μελέτας πὸν εἶχομεν ἐγκαίρως προβάλει, καὶ βαρύτερα πλήγματα, πὸν ἐδέχθη ἡ πολεοδομία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τὰ ἀποφύγη καὶ σπουδαῖαι πολεοδομικαὶ δημιουργίαι, τῶν ὁποίων τὴν πραγματοποίησιν ἐπέτρεπον αἱ περιστάσεις εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, θὰ εἶχον συντελεσθῇ. Ἐκφραστικὴν εἰκόνα τοῦ πράγματος ἀποτελεῖ τὸ ζήτημα τῶν κυκλοφοριακῶν ἀρτηριῶν. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ πλάτους των, ἢ ὑπηρεσία τοῦ Δήμου ἀντιμετώπισεν εἰς τὰς μελέτας τῆς μὲ πραγματικὰς διαπλατύνσεις. Ἠρχίσαμεν τὸ ἔργον ἀπὸ μελέτας

τῶν ὁδῶν Αἰόλου, Πατησίων καὶ Εὐριπίδου· ὁμως οἱ μὲν δημοτικοὶ σύμβουλοι, τῶν ἐπιτροπῶν σχεδίου πόλεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἔδειξαν ἀπόλυτον ἀδιαφορίαν, ἢ δὲ ὑπηρεσία τοῦ ὑπουργείου ἔμεινεν ἔναντι τοῦ προβλήματος αὐτοῦ περιωρισμένη εἰς τὸ σύστημα τῶν στοῶν ποῦ εἶχεν ἐγκαινιασθῆ τὸ 1926. Ἐν τούτοις, μὲ τὴν ἰδίαν εὐχέριαν, ὅπως εἶχομεν ἀποδείξει εἰς τὴν Πολεοδομικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Διοικήσεως Πρωτευούσης τὸ 1939, καὶ ὑπὸ τὰς ἰδίας νομικὰς συνθήκας, ὅπως ἐγνωμοδότησε τότε ὁ νομικὸς σύμβουλος τοῦ Δήμου κ. Σ. Ροζάκης, μὲ τὸν ἴδιον ρυθμὸν ὡς πρὸς τὴν ἔκτασιν τοῦ χρόνου ἐφαρμογῆς καὶ μὲ τὸ ἀντάλλαγμα μεγαλύτερου ὕψους οἰκοδομήσεως —τὸ ὅποιον οὕτως ἢ ἄλλως ἐδόθη, χωρὶς νὰ ἐπιβληθῆ καμμία ἀντιπαροχὴ ἐκ μέρους τῶν ἰδιοκτητῶν— ἦτο δυνατὸν νὰ δοθῆ εἰς τὰς ἀρτηρίας τῆς πόλεως, εἰς ὄλους τοὺς κεντρικοὺς δρόμους καὶ εἰς ὅλας τὰς στενωποὺς τῆς παλαιᾶς πόλεως ὀλοσχερῆς διαπλάτυνσις, μὲ τοποθέτησιν τῶν ἀνεγειρομένων οἰκοδομῶν εἰς ὠρισμένον βάθος μέσα ἀπὸ τὴν ἰσχύουσαν οἰκοδομικὴν γραμμὴν, χωρὶς νὰ ἐπιβληθῆ τροποποιήσις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, χωρὶς δηλαδὴ νὰ κηρυχθοῦν ρυμοτομούμενα τὰ ὑπάρχοντα ἀκίνητα. Ἐδέησε νὰ ἐπαναλάβωμεν διὰ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, κατὰ τὸ 1955 καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος, τὴν πρότασίν μας περὶ ἐπιβολῆς διαπλαντύσεων μὲ τὸ σύστημα αὐτό, διὰ κανονιστικοῦ διατάγματος· ὅταν πλέον εἰς τὸ ἐμπορικὸν κέντρον εἶχον ἀποδειχθῆ ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀνωφελεῖς αἱ στοαί, ἀφ' ἑτέρου δέ, εὐχερεστάτη ἢ ὀλοσχερῆς διαπλάτυνσις δοκιμασθεῖσα —διὰ ρυμοτομήσεως μάλιστα τῶν ὑπαρχόντων ἀκινήτων— εἰς τὴν ὁδὸν Χαλκοκονδύλη καὶ εἰς ἓν σημεῖον τῆς ὁδοῦ Σόλωνος, διὰ μόνης τῆς ἀυξήσεως τοῦ ἐπιτρεπομένου ὕψους οἰκοδομῶν ὡς ἀνταλλάγματος. Παρὰ ταῦτα, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν τυπώνονται αὐταὶ αἱ γραμμαί, ἢ πρότασίς μας δὲν ἔχει γίνῃ καὶ πραγματικότης, διότι τὸ ὑπουργεῖον ἐξακολοθεῖ νὰ κωφεύῃ ἐπιμόνως.

Ἐπωφελήθημεν τῆς γενικῆς ἀνασυντάξεως τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὸ ὑπουργεῖον κατὰ τὸ διάστημα τῶν ἐτῶν 1947—1950, ἐπὶ τῶν φύλλων 1:500 τῆς τοπογραφίσεως τῶν Ἀθηνῶν, διὰ νὰ μελετήσωμεν συγχρόνως πλείστας ὄσας βελτιώσεις τῆς ρυμοτομίας εἰς διάφορα σημεῖα τῆς πόλεως. Καὶ ἐπροτείναμεν, μὲ τὴν γενικὴν τακτοποίησιν τῶν οἰκοδομικῶν γραμμῶν, μέγαν ἀριθμὸν διαπλαντύσεων, εὐθυγραμμίσεων καὶ ἄλλων τοπικῶν βελτιώσεων· τὸ ὑπουργεῖον ὁμως δὲν ἐδέχθη νὰ τὰς συμπεριλάβῃ εἰς τὸ ἀνασυνταχθὲν σχέδιον.

Ὡς πρὸς διανοίξεις νέων ἀρτηριῶν καὶ δημιουργίαν νέων πλατειῶν καὶ ἄλσων, ἐφ' ὅσον εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὸ μηδὲν τῆς Πολεοδομίας, ἀφοῦ εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ διεξάγωμεν ἀγῶνα διὰ τὴν διάσωσιν ἐκείνων ποῦ εἶχεν ἤδη ἡ πόλις καὶ αἱ ὁποῖαι

διαρκῶς ἀφανίζονται, θὰ ἀπετέλει ἡ ἀβδηριτισμὸν ἢ σπουδαιοφάνειαν ἐὰν ἐπροτείνομεν τοιαῦτα σχέδια, μὲ τὴν εὐχέρειαν καὶ ἀφθονίαν μὲ τὴν ὁποίαν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνωνται ἐπάνω εἰς τὸν χάρτην τῆς πόλεως τοιαῦται ὄνειροπολήσεις. Περιορίσθημεν εἰς ὠρισμένας μόνον περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐδίδετο θετικῶς ἢ εὐκαιρία διὰ μίαν κατορθωτὴν ὑπὸ τὰς κρατούσας συνθήκας νέαν διάνοξιν, παραμερίσαντες ὅσας ἄλλας εἶχομεν περιλάβει εἰς τὴν γενικὴν μελέτην μας, περὶ πολεοδομικῆς ἀνασυγκροτήσεως τῶν Ἀθηνῶν ἄλλοτε, ὅταν ἠλπίζομεν ὅτι ἡ περίοδος πρὸς ἠνοιγετο μὲ τὴν Ἀπελευθέρωσιν θὰ ἦτο περίοδος ἀναδημιουργίας οἰκονομικῆς, ἀλλὰ καὶ ἠθικῆς.¹

Μάρτυρες τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ, κατὰ τὴν περίοδον εἰς τὴν ὁποίαν τὸ ἐντοπιζόμεν, εἶναι τὰ δημοσιεύματα καὶ τὰ ἔγγραφα τὰ ὁποῖα παρατάσσω εἰς αὐτὸ τὸ βιβλίον. Ἐπειδὴ θὰ ἦτο ἀπέραντον, ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ περιλάβω εἰς τὰς σελίδας του ὅσα ἔγραφα κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ἐπὶ ζητημάτων τῆς πολεοδομίας τῶν Ἀθηνῶν εἰς μελέτας καὶ ἔγγραφα ὑπηρεσιακὰ καὶ εἰς δημοσιεύματα, ἐνυπόγραφα ἢ γραμμένα ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὴν Σύνταξιν, εἰς τὸν ἡμερήσιον καὶ περιοδικὸν τύπον, παρουσιάζω μίαν ἐπιλογὴν ἀπὸ τέτοια κείμενα ἀρκετὴν, ὥστε ὁ ἀναγνώστης νὰ δυνηθῆ νὰ συλλάβῃ τὴν πραγματικότητά, χωρὶς νὰ περιπλανηθῆ εἰς ἀπειρίαν δημοσιευμάτων καὶ ἔγγράφων καὶ εἰς ζητήματα ὁμοίωτα ἢ περιορισμένης σημασίας, ὅσον καὶ ἂν εἰς τὸ σύνολόν των θὰ ἔδιδον ἐντονώτερον τὴν εἰκόνα τοῦ πολεοδομικοῦ ἐκπεσμοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Μεταξὺ τῶν δημοσιευμάτων φιλοξενοῦνται, μὲ μικρότερα τυπογραφικὰ στοιχεῖα, μερικὰ ἀθόρμητα τῶν ἐφημερίδων ἢ ἐπιστολογράφων ἐμφανίζοντα τὴν ἀπήχησιν πρὸς εἶχον εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τὰ θέματά μας.

K. H. M.

Ἀθῆναι, Μάϊος 1956

[Α' σελ 9]

Ακολουθούν στον τόμο: ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ – ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ (1956) σσ. 11-132 και Περιεχόμενα Α' Μέρους σσ. 133-134 (θα τα βρείτε στο pdf στις σσ. 7-9)

Αλφαβητικό Ευρετήριο Α' και Β' Μέρους (στο pdf στις σσ. 10-12)

Αποσπάσματα από Α' Μέρος σσ. 11-14 και 74-75 (στο pdf στις σσ. 13-18) , όπου δημοσιεύεται και αναλυτική απάντηση του δημοσιογράφου Λάμπρου Κορομηλά στην εφ. *Η Καθημερινή* για το θέμα της καταπάτησης μίας πλατείας

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ – ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ (1957) Περιεχόμενα Β' Μέρους σσ. 129-130 (θα τα βρείτε στο pdf στις σσ. 21-22)

ΚΩΣΤΑ Η. ΜΠΙΡΗ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΘΗΝΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ – ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ "ΑΣΤΗΡ", ΑΔΕΛΦΩΝ ΑΛ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1956

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	Σελις 5	Η ΑΠΟΣΥΜΦΟΡΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ »	51
ΠΡΟΤΟΥ ΚΤΙΣΘΟΥΝ ΤΑ ΕΡΕΪΠΙΑ....	» 11	Τὰ αἷτια τῆς καταστάσεως.....	» 52
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΓΚΡΕΜΙΣΜΑΤΑ.....	» 14	Τὸ ρυμοτομικὸν δίκτυον.....	» 54
ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ.....	» 16	Ἀποσυγκέντρωσις Ἰδρυμάτων.....	» 55
Η ΑΙΜΑΤΟΧΥΣΙΑ ΤΩΝ ΔΡΟΜΩΝ.....	» 18	Ἐμπλοκὴ τῆς Πολεμικῆς ὀργανώσεως...	» 56
Η ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	» 20	ΕΠΙΔΡΟΜΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ	
Η ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ »	22	ΤΟΥ ΑΡΕΩΣ.....	» 58
ΠΩΣ ΚΤΙΖΕΤΑΙ Η ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ....	» 27	Ἀπειλὴ κινηματογράφου.....	» 58
Ἡ δημιουργικὴ περίοδος.....	» 27	Ἀπειλὴ ἀπὸ τὸ Ε. Ι. Ρ.....	» 58
Ἡ μεταβολὴ τοῦ 1914.....	» 28	Αἱ προθέσεις τοῦ Ε. Ι. Ρ.....	» 59
Ὁ ξεπεσμός.....	» 28	Ἀπάντησις εἰς τὸ Ε. Ι. Ρ.....	» 59
Κακοποιοὺς δρᾶσις.....	» 29	Ἡ ἐγκατάστασις τοῦ Μιούζικ-Χώλλ....	» 60
Συγκρίσεις καὶ συμπέρασμα.....	» 29	Ἀπολογεῖται τὸ Ὑπουργεῖον.....	» 61
ΤΟ ΔΗΜΟΤ. ΘΕΑΤΡΟΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΤΙΡΙΑ-ΜΝΗΜΕΙΑ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΑΝ »	31	Ἀπάντησις εἰς τὸν Ὑπουργόν.....	» 61
Τὸ Δημοτικὸν Θέατρον.....	» 31	Ἀπειλὴ Δημοτικῶν Λουτρῶν.....	» 61
Νομισματοκοπεῖον, Ἴππευτικὴ Σχολή, Βαρβάκειον.....	» 31	ΜΑΧΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟ ΟΛΥΜΠΕΙΟΝ.....	» 62
Ἅγιος Αἰμιλιανὸς καὶ Ἅγιος Ἐλισσαῖος »	33	Παράνομοι ἐγκαταστάσεις.....	» 62
Τὸ Δημοτικὸν Θέατρον, οἱ Στρατῶνες Ἴππικοῦ καὶ τὸ Βαρβάκειον.....	» 34	Ἐπίθεσις ἀπὸ τὸ Τέννις.....	» 62
Τὸ κτίριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρίας »	36	Ἀντεπίθεσις.....	» 63
ΛΕΩΦ. Β. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ - ΣΥΓΓΡΟΥ »	37	Οἱ ἀρχαιολόγοι ἀνθίστανται.....	» 63
ΤΑ ΛΑΤΟΜΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΛΟΦΟΙ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ.....	» 39	Ὁ Ὑπουργὸς δέχεται.....	» 64
Ἡ σημερινὴ κατάστασις.....	» 40	Διωγμός.....	» 64
Νὰ πάψη ἡ ὑποκρισία.....	» 41	Ὑποτροπὴ δι' ἐλιγμοῦ.....	» 64
ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΑΙ ΑΘΗΝΑΙ.....	» 42	Ὑποτροπὴ εἰς τὸν ἐλιγμόν.....	» 64
Ἐνδιαφέρον διὰ τὸ Θέατρον.....	» 42	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ ΠΟΛΙΣ.....	» 65
Λεῖπει ἓνα ὑπαίθριον θέατρον.....	» 42	Παλινωδία εἰς προχειρότητας.....	» 66
Τουριστικὴ Πολεοδομία.....	» 44	Νὰ γίνῃ πλατεῖα ὁ χώρος τοῦ Χημείου »	67
Ἄδικος ὀργή.....	» 45	Η ΛΑ-ΓΚΗ ΑΥΤΟΣΤΕΓΑΣΙΣ.....	» 68
Τὰ τοῦ Καίσαρος τῶ Καίσαρι.....	» 45	ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ ΕΙΣ ΑΣΥΔΟΤΑ ΧΕΡΙΑ....	» 70
ΜΙΛΟΥΝ ΤΑ ΚΤΙΡΙΑ.....	» 47	Εἰς τὸν Δῆμον.....	» 71
ΠΑΝΔΑΙΣΙΑ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ.....	» 49	ΠΛΑΤΕΙΟΦΑΓΟΙ.....	» 73
		Ἡ πλατεῖα Ἀβησσυνίας.....	» 73
		Ἡ πλατεῖα Ἐλευθερίας.....	» 74
		Οἱ κ. κ. Σύμβουλοι.....	» 74
		Ἡ οἰκοπεδοποίησις τῶν πλατειῶν.....	» 74
		Ἀνωμαλῖαι εἰς τὸν Δῆμον.....	» 75
		Ἐκβιασμός.....	» 75
		Ἡ διαμάχη.....	» 76
		Περὶ τὰ Δημοτικά.....	» 76
		Ἡ πλατεῖα Συντάγματος.....	» 76

Ἡ πλατεῖα Κλαυθμώνος.....	» 77	ΑΙ ΕΠΕΚΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΤΗΣ	
Ἡ πλατεῖα Ἀμπελοκήπων.....	» 77	ΠΟΛΕΩΣ.....	» 101
Μετὰ ἑπτὰ ἔτη.....	» 77	Εἰς βάρος τῶν Ἀθηνῶν.....	» 101
Οὔτε ἔχνος ἐντροπῆς.....	» 78	Πηγὴ τῆς κακοδαιμονίας τῶν Ἀθηνῶν..	» 101
Παρὰ τὸ Ζάππειον.....	» 79	ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΑΠΟΣΥΝΘΕΣΙΣ.....	» 104
Ο ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΣ ΑΘΗΝΩΝ - ΚΗΦΙ-		Τὸ γκρέμισμα τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου..	» 104
ΣΙΑΣ.....	» 79	Ἡ καταστροφή τῆς Ἀρχαίας Κοίτης...	» 105
Η ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ-ΚΗΦΙΣΙΑΣ	» 82	Ἐπιδρομὴ στὸν Κῆπο τοῦ Πεδίου τοῦ	
Πεῖσμα καὶ ψεύδη.....	» 83	Ἄρεως.....	» 106
Νὰ συσταθῆ ἑξεταστικὴ ἐπιτροπὴ.....	» 84	Ἐπιδρομὴ στὸν Βασιλικὸ Κῆπο.....	» 107
ΑΣΦΥΚΤΙΟΥΝ ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ.....	» 84	Ἡ καταστροφή τοῦ τοπίου τῆς Πνυκός..	» 108
Ἡ λεωφόρος Πατησίων-Κηφισιάς.....	» 85	ΚΗΠΩΝ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΩΝ	
Ὁ Ὑπόγειος σιδηρόδρομος.....	» 86	ΠΑΘΗΜΑΤΑ.....	» 110
Πρώτῃ φάσις : Δύο νέαι γραμμαῖ.....	» 83	Οἱ δύο Κῆποι.....	» 110
Ἡ ἐξεύρεσις κεφαλαίων.....	» 89	Τὰ κτίρια.....	» 111
Νὰ γίνῃ μία μελέτῃ.....	» 89	Ἡ πλατεῖα τοῦ Σταδίου.....	» 112
Η ΔΙΧΟΤΟΜΗΣΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ....	» 90	Τὰ ἀγάλματα.....	» 114
Η ΑΜΑΡΤΩΛΗ ΣΥΜΒΑΣΙΣ Α'.....	» 92	ΠΑΝΥΨΗΛΟΝ ΘΡΑΣΟΣ.....	» 115
ΝΑ ΠΡΟΔΗΦΘΗ ΤΟ ΕΓΚΛΗΜΑ... ..	» 93	Πρότασις ριζικῆς ἀναμορφώσεως.....	» 117
Τι πρέπει νὰ γνωρίζουν οἱ Βουλευταὶ...	» 93	Οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἀκροπόλεως.....	» 117
Καταμαρτυροῦνται ἐναντίον τῆς.....	» 93	Τὸ σκάνδαλον.....	» 117
Προδοσία τοῦ Κοινοῦ Συμφέροντος....	» 96	Ἡ ρυμοτόμησις δίδει τὴν λύσιν.....	» 118
Η ΑΜΑΡΤΩΛΗ ΣΥΜΒΑΣΙΣ Β'.....	» 98	SERVARE INTAMINATA.....	» 120
Η ΣΥΜΒΑΣΙΣ ΜΕ ΤΟΥΣ Ε. Η. Σ.		Ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ.....	» 120
Μὲ ἰσχὺν Νόμου.....	» 99	Κτίρια πνευματικῶν Ἰδρυμάτων.....	» 121
Ἡ ἀπεργία.....	» 99	Καὶ πάλιν ἡ Ζωοδόχος Πηγὴ.....	» 122
Ἐξήγησις Παναμαῶ.....	» 99	ΜΝΗΜΕΙΟΦΑΓΟΙ.....	» 124
Ὁ φόβος τῶν.....	» 100	ΔΙΑΠΛΑΤΥΝΣΙΣ ΤΩΝ ΔΡΟΜΩΝ ΤΗΣ	
Θέσμιμα ὑπερέττας.....	» 100	ΠΑΛΑΙΑΣ ΠΟΛΕΩΣ.....	» 126
Δὲν εἶναι δυνατὴ.....	» 100	ΕΠΙΣΗΜΟΙ ΒΑΝΔΑΛΙΣΜΟΙ.....	» 128
		Ἡ Πύλῃ τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τὸ τοπίον	
		τῆς Πνυκός.....	» 131
		Ἡ δρᾶσις ἐνδὸς κυρίου.....	» 132

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΝ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ Α' ΚΑΙ Β' ΜΕΡΟΥΣ

- Ἄβερωφ Γ. ἀνδριάς A 114.
 Ἄγνωστου Στρατιώτου Μνημεῖον A 113.
 Ἄδειαι οἰκοδομῆς ὑποπτοι B 57, 77.
 Ἀθῆναι ἀρχαῖαι A 21.
 Ἀθῆναι τουριστικαὶ A 42.
 Ἀθῆναι ὠχυρωμένη πόλις A 16, 56 — B 14
 Ἀθηνῶν ἀποσυμφορήσις A 18, 51, 84.
 Ἀθηνῶν διχοτόμησις A 80-90, 94, 98 — B 73.
 Ἀθηνῶν ἔκτασις καὶ πληθυσμὸς A 68 — B 78, 85.
 Ἀθηνῶν ἑναρξίς οἰκοδομήσεως A 70
 Ἀθηνῶν λατομεῖα A 20, 39 — B 26 - 28.
 Ἀθηνῶν οἰκοδόμησις A 27, 53.
 Ἀθηνῶν πράσινον B 45, 83, 85.
 Ἀκροπόλεως ἀσανσέρ A 131.
 Ἀκροπόλεως θέα A 115 - 118 — B 98 - 101.
 Ἀκροπόλεως τοπίον B 41, 55.
 Ἄλσος Ἀναλάτου Ἀγ. Σώστου B 18, 108 - 114.
 Ἄλσος λεωφόρου Ἀλεξάνδρου A 73 — B 12, 47, 55.
 Ἄλσος Λυκαβηττοῦ (διεύρυνσις) B 21.
 Ἄλσος παρὰ τὸν Κηφισὸν A 103.
 Ἄλσος Πυριτιδαποθήκης B 34
 Ἄλσος Στρατῶνων Πεζικοῦ B 21, 116, 127.
 Ἀμαλιεῖου Ὁρφανοτροφείου οἰκόπεδον B 102 - 107.
 Ἀνασυγκροτήσεως σχέδιον A 17.
 Ἀντισφαιρίσεως Ὀμιλος A 62
 Ἀποξημιώσεις λόγῳ ρυμοτομίας A 55, 71, 127 — B 6, 46, 47, 60, 76, 109.
 Ἀρδηττοῦ οἰκοδόμησις B 75, 107.
 Ἀρμοδιότητες Δήμου καὶ Κράτους B 81.
 Ἀρμοδιῶν ὑποκρισία A 29, 40.
 Ἀρσακείου παραμόρφωσις A 23, 47, 121 — B 18.
 Ἀρχαία Κοίλη A 15, 105, 110 — B 7.
 Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας κτίριον A 36.
 Ἀρχαιολογικῶν μνημείων ἀναμαρμάρωσις A 43.
 Ἀρχαιολογικῶν μνημείων κατοποιήσις A 43.
 Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κήπος A 71.
 Ἀρχαιολογικοῦ χώρου αἰσθητικὴ A 20.
 Ἀρχαιολογικοῦ χώρου φύτευσις A 20, 21, 22, 104.
 Αὐτοδιοικήσις B 79, 81.
 Αὐτοκινήτων κυκλοφορία A 51, 55.
Βαρβακείου κατεδάφισις A 32, 35, 125.
 Βασιλικὸς κήπος A 106, 110.
 Βασιλικοῦ κήπου θέατρον A 107.
 Βασίλισσα Σοφία A 40.
 Βιομηχανικὴ ἐγκατάστασις B 7.
Γερμανοὶ εἰς τὰς Ἀθήνας A 18, 56, 57 — B 40.
 Γλυπτὰ ἐπαύλεως Θῶν A 15.
Ἄῆμοι περὶξ Ἀθηνῶν B 66.
 Δήμου Ἀθηναίων δρᾶσις A 73, 74, 75.
 Δημοτικὸν Θέατρον A 31, 34, 46, 104 — B 21.
 Δημοτικὸν κτῆμα Ἀμπελοκήπων B 29.
 Δημοτικῶν συμβούλων δρᾶσις A 72, 74, 75 — B 38, 43, 53, 57, 62, 63, 67, 77.
 Δημοσίον ὑπαλλήλων δρᾶσις A 78 — B 82, 83.
 Διαπλάτυνσις Ἰερᾶς ὁδοῦ B 21, 119.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Ἀναξαγόρα B 119.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Ἀχιλλέως B 24.
 Διαπλάτυνσις ὁδῶν Ἀχαρνῶν καὶ Λιοσίων B 35, 37.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Γεωργίου Σταύρου B 119.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Εὐριπίδου B 11, 13, 16.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Θουκυδίδου καὶ Νικοδήμου B 123.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Λιοσίων B 35, 37.
 Διαπλάτυνσις ὁδῶν Μεταξουργείου B 24.
 Διαπλάτυνσις ὁδῶν Πατησίων - Αἰόλου A 11 — B 5, 7, 11, 13, 16.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Σόλωνος A 127 — B 16, 17.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Σωκράτους B 122.
 Διαπλάτυνσις ὁδοῦ Χαλκοκονδύλη A 127 — B 16, 17.
 Διαπλάτυνσις ὁδῶν νέας πόλεως A 11 — B 20, 118 - 123
 Διαπλάτυνσις ὁδῶν παλαιᾶς πόλεως A 126 — B 8, 118 - 123.
 Διαπλάτυνσις παρὰ τοὺς Ἀγ. Θεοδώρους B 21.
 Διδακτήρια καὶ Γυμναστήρια B 117.
 Δικαστικὸν Μέγαρον A 55, 109 — B 116.
 Διονύσου Θέατρον A 42.
 Δισκοβόλος Δημητριάδου A 115.
 Διωγμοὶ A 45, 65, 76 — B 53, 59, 67, 83.
Ἐθνικοὶ εὐεργεταὶ A 27, 48.
 Εἰσηγήσεων ἀποσιώπησις B 31.
 Ἐκκλησία Ἀγ. Αἰμιλιανοῦ A 33 — B 30, 43.

- Ἐκκλησία Ἀγ. Βαρβάρας Πα-
τησίων Β 30.
- Ἐκκλησία Ἀγ. Δημητρίου Ἀμ-
πελοκήπων Β 19.
- Ἐκκλησία Ἀγ. Δημητρίου Λου-
μπαρδάρη Α 129.
- Ἐκκλησία Ἀγ. Δυνάμεως Β 125.
- Ἐκκλησία Ἀγ. Κυριακῆς Β 21,
124.
- Ἐκκλησία Ἀγ. Παρασκευῆς Β
124, 125.
- Ἐκκλησία Ζωοδόχου Πηγῆς Α
112, 120 - 123 — Β 93, 96.
- Ἐκκλησία Παναγίας Ρόμπη Β
123.
- Ἐκκλησία Προφήτου Ἐλισσαίου
Α 32.
- Ἐκκλησία Σωτείρας Λυκοδήμου
Β 124.
- Ἐκκλησία Χρυσοσπηλιώτισσας
Α 112, 121 — Β 21.
- Ἐκτὸς σχεδίου οἰκοδόμησις Α
49, 101 — Β 78, 87.
- Ἐπέκτασις σχεδίου παρὰ τὸν
Κηφισὸν Α 101 — Β 84.
- Ἐπεκτάσεις σχεδίου πόλεως Α
68, 101 — Β 23, 64, 76, 84, 85.
- Ἐπιτροπὴ τοῦ νόμου 1469 Α
123, 125.
- Ἐρείπια ἐκ τοῦ πολέμου Α 14 —
Β 5, 13.
- Ἐρχερ (κλειστοὶ ἐξῶσται) Α 29,
124.
- Ζ**άππειον Α 58, 62, 106.
Ζέζος Α. Α 112, 122, 123.
- Ἡ**ρώδου Ἀττικοῦ Ὁδεῖον Α 42.
- Θ**άλαμοι Τηλεφωνικοὶ Β 92.
Θέατρον Κοίλης Α 105.
Θεοφιλᾶς Α. Α 121.
Θηρίον Ἀθηνῶν - Κηφισιάς Α
80.
- Ἰ**δεαλισμὸς Ἀρχιτεκτονικῆς Α 48.
Ἰερὰ ὁδὸς Β 21, 119.
Ἰλισσοῦ Βασιλικὴ Β 15.
Ἰλισσοῦ Κοίτη Β 37, 38, 46.
Ἰλισσοῦ οἰκόπεδα Α 46, 51.
- Κ**ακοποιήσεις τοῦ σχεδίου τῆς
πόλεως Β 57, 63, 79, 82.
Κάλκος Π. Α 32, 35.
- Καλλιγᾶς Π. Α 11, 106 — Β 5.
Καραθεοδωρῆ σχέδιον Α 65.
Καυταντζόγλου Λ. Α 121.
Κεραμεικὸς Β 21.
Κήπων καὶ Μνημείων παθήματα
Α 110.
Κλασικισμὸς ἀρχιτεκτονικῆς Α
48.
Κλεάνθης Σ. Α 11, 18, 20, 32,
40, 52.
Κλέντσε Λ. Α 29.
Κόμβοι κυκλοφοριακοὶ Α 115
Κοντόπουλος Κ. Α 40.
Κοινοχρήστων χώρων ἀρπαγὴ Α
29, 71.
Κτίρια Γεωργίου Α' Α 48.
Κτίρια Μνημειώδη Α 111, 121,
124.
Κτίρια πού χάθηκαν Α 31.
Κτίρια σύγχρονα Α 47.
Κτιρίων δημοσίων ἀποκέντρο-
σις Α 55.
Κτιρίων ἔκφρασις Α 47.
- Λ**αϊκὴ αὐτοστέγασις Α 68 — Β
87.
Λατομεῖα Α 20, 39 — Β 26 - 28.
Λεωφόρος Ἀλεξάνδρας Β 88.
» » Βασιλέως Κωνσταντί-
νου Α 38.
» » Γούβας Β 43.
» » Διονυσίου Ἀρεοπαγί-
του Β 40.
» » Θεσσαλονίκης Β 21.
» » Κασομούλη Β 50, 66.
» » Κηφισιάς Α 55
» » Ὀλγας Α 131.
» » Ὀλυμπιείου Α 37
» » Ὀμορφῆς Ἐκκλησιᾶς
Β 41.
» » Πατησίων - Κηφισιάς
Α 54, 79-100 — Β 67, 74.
» » Σπύρου Πάτση Β 20.
» » Χαμοστέρνας Β 42.
- Λουτρά Σεράφη Α 61, 74 — Β
117.
Λόφος Ἀγγέσιμου Α 40.
» Εὐχλόου Δήμητρος Β 43
» Κοίλης Α 15, 105, 110 —
Β 56, 65, 126.
» Κυνοσάργους Β 14.
» Λυκαβηττοῦ Α 60, 129,
130 — Β 75, 115.
» Νυμφῶν Α 39, 108.
» Πετροίτη Α 39.
» Στρέφη Α 40.
- Λόφος Φιλοπάππου Α 21, 40.
Λυκαβηττοῦ περιφερικὴ ὁδὸς Β
20.
- Μ**εγαρίδος στρατιωτικὸν κέντρον
Α 16, 57.
Μέγαρον Ἀμβροσίου Ράλλη Α
35.
Μέθοδος ἐπεκτάσεων Β 87.
Μέθοδος οἰκοπεδοποιήσεως πλα-
τειῶν Β 79, 91, 127.
Μεταξᾶς Α. Α 11, 113.
Μετονομασίαι κεντρικῶν ὁδῶν
Β 10.
Μονῆς Πετράκη κτήματα Β 75.
Μουσεῖον Ἀρχαίας Ἀγορᾶς Α
21.
Μυστικότης ὑποπτος Β 78, 99.
- Ν**εαπόλεως οἰκοδόμησις Α 67.
Νομισματοκοπεῖον Α 31.
Νοσοκομεῖον Ν.Α.Τ. Β 21.
- Ἦ**δος Αἰόλου Α 11 - 3, 5, 7, 11,
13, 16.
» Ἀναξαγόρου (διαπλάτυν-
σις) Β 119.
» Ἀχιλλέως Β 24.
» Ἀχαρνῶν Β 35, 37.
» Γεωργίου Σταύρου Β 119.
» Εὐπόλιδος (προέκτασις)
Β 119.
» Εὐριπίδου Β 11, 13, 16.
» Θουκυδίδου Β 123.
» Κυψέλης Β 119.
» Λιοσίων Β 35, 37.
» Μάρκου Μουσούρου Β 75.
» Μεσογειῶν Β 119.
» Νικοδήμου Β 123.
» Παπαδιαμαντοπούλου Β
119.
» Πατησίων Α 11 — Β 5, 7,
11, 13, 16.
» Πειραιῶς - Μεγ. Βασιλεί-
ου Β 21.
» Σεπολίων Β 119.
» Σολωμοῦ (προέκτασις) Β
119.
» Σόλωνος Α 127 — Β 16, 17.
» Σουλτάνη - Θεμιστοκλέους
Β 119.
» Σωκράτους Β 122.
- Οἰκοδομικοὶ Συνεταιρισμοὶ Β 39.

- Οἰκοδομικὸς κανονισμὸς (νέος) Β 78.
 Οἰκοδομήσεως κατανομή Α 47.
 Οἰκοδόμησις παρὰ τὰ Ἀνάκτορα Β 102 - 107.
 Οἰκοδόμησις παρὰ τὴν οἰκίαν Μαξίμου Β 102 - 108.
 Οἰκονόμου Τζῶν Α 106.
 Οἰκοπεδεμπόριον Α 49, 69 — Β 87.
 Οἰκοπέδων διάτιμησις Α 69 — Β 87.
 » » κάλυψις Α 29, 127
 » » πανδαισία Α 49.
 » » φορολογία Β 76.
 Οἰκοπεδοποιήσις ἄλλῶν καὶ πλατειῶν Β 18, 57, 61, 79, 91, 127.
 Ὀλυμπιεῖον Α 62, 64.
 Ὀρλάνδος Α. Α 122.
 Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκόνστα Α 34.
- Παγκράτους** Ἡρακλέους ἱερόν Α 39.
 Παλαιᾶς πόλεως οἰκοδόμησις Α 126 — Β 118 - 123.
 Παναθηναϊκοῦ γήπεδον Β 49, 84.
 Πανεπιστημιακὴ πόλις Α 65.
 Πανεπιστημίου κτίριον Α 121.
 » » Χημεῖον Α 66.
 Παραγκοπηγία Α 15.
 Πατησίων λατομεῖα Α 40 — Β 26 - 28.
 Πατησίων πράσινον Β 20.
 Πάτσης Σ. Α 105.
 Πεδίον Ἄρεως - Γκορὴν Πάρκ Α 58, 60, 71, 72, 106 — Β 81.
 Πεδίον Ἄρεως - Θεάτρον Α 106, 111.
 Πεδίον Ἄρεως - Λουτρὰ Σεράφη Α 61 — Β 117.
 Πεδίον Ἄρεως - Λυρικὴ Σκηνὴ Α 61.
 Πεδίον Ἄρεως - Ραδιοφωνικὸν Κέντρον Α 58 — Β 117.
 Πεζοδρομίων ἐμπόδια Α 53, 85 Β 37, 83.
 Πεντελικοῦ λατόμευσις Α 41.
 Περίπτερα Α 53, 58 — Β 37, 55, 92.
 Περίπτερα λεωφορείων Β 55.
 Περίπτερα ταχυδρομικὰ Β 37, 54.
 Πιτσιῆς Ι. Α 45.
 Πλατεῖα Ἀβησσυνίας Α 73 — Β 31, 34.
 Πλατεῖα Ἀγ. Ἀσωμάτων Β 21.
 Πλατεῖα Ἀγ. Θωμᾶ Β 127.
- Πλατεῖα Ἀγ. Μαρκέλλας Β 21.
 Πλατεῖα Ἀγ. Τρύφωνος Β 21.
 Πλατεῖα Ἀμπελοκήπων Α 77 — Β 96.
 Πλατεῖα Ἀχαρνῶν - Ἰακωβάτων Β 127.
 Πλατεῖα Γούβας Β 90.
 Πλατεῖα Γύζη - Ἀλεξάνδρας Β 13, 14, 21.
 Πλατεῖα Ἐλευθερίας Α 74.
 Πλατεῖα Ἐρατοσθένους - Βασ. Κων)νου Α 79 — Β 79.
 Πλατεῖα Κλανθμῶνος Α 73, 77, 85 — Β 67.
 Πλατεῖα Λαγουμιτζῆ Β 43.
 Πλατεῖα Μακρυγιάννη - Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου Α 118 — Β 100.
 Πλατεῖα ὁδοῦ Βουλιαγμένης Β 25.
 Πλατεῖα Δημοτικοῦ Θεάτρον Α 85.
 Πλατεῖα Προφῆτου Δανιὴλ Β 20.
 Πλατεῖα Σταδίου Α 112.
 Πλατεῖα Σταθμοῦ Λαρίσεως Β 22, 40.
 Πλατεῖα Συντάγματος Α 76, 106, 113 — Β 67.
 Πλατεῖαι συνοικιακαὶ Α 15.
 Πλατειοφάγοι Α 73 — Β 82.
 Πλατειῶν σύστασις Β 75, 80.
 Πλατεῖα καὶ ἄλλῶν οἰκοδομήσις Α 54, 71, 74 — Β 23, 29, 34, 46, 64, 76, 82, 84.
 Πνυκὸς - Φιλοπάππου τοπίον Α 108, 111, 128, 132 — Β 7, 126.
 Πολεοδομία τουριστικὴ Α 44.
 Πολεοδομικὴ ἀποσύνθεσις Α 104.
 » » ἐποπτεία Α 28.
 » » οἰκονομία Α 103 — Β 83, 87.
 Πολεοδομικαὶ ἀρμοδιότητες Α 28.
 Πολεοδομικαὶ δημιουργίαι Α 29.
 Πολυκατοικία παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν Α 115, 117, 119 — Β 98.
 Πόροι πολεοδομικοὶ Α 29, 68, 71 — Β 5, 46 - 49, 76, 82.
 Πρασιὰ λεωφόρου Βασιλίσσης Σοφίας Β 21.
 Προσφύγων ἐγκαταστάσις Β 7.
 Πύλη Ἀδριανοῦ Α 109, 131.
- Ραγκούσης** Α. Β 53, 65.
 Ράλλης ΙΙ. Α 11, 106.
 Ρυμοτομία κέντρον Α 54, 85 — Β 5, 7, 13, 17, 20, 36.
- Ρυμοτομίας βελτιώσεις Β 20, 121 - 123,
 Ρομαντισμὸς ἀρχιτεκτονικὸς Α 48.
- Σιδηρόδρομος** Ἀθηνῶν - Κηφισίας Α 79 - 100 — Β 67 - 74.
 Στάδιον Α 114.
 Στοαὶ Α 11, 126, 132 — Β 5, 7, 118 - 123.
 Στρατιωτικὰ αὐτοκίνητα Α 18, 56.
 Στρατιωτικαὶ ἐγκαταστάσις Α 17, 56, 106 — Β 14, 74.
 Στρατιωτικὴ κινητοποίησις Α 18.
 Στρατιωτικὴ ὀργάνωσις Α 17, 56.
 Συγκοινωνιῶν ἐθνικῶν συντόμευσις Α 19.
 Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἀκυρώσεις Β 65, 86.
 Συνοικισμοὶ ἰδιωτικοὶ Α 68.
 Σγέδιον περιοχῆς Ἰλισσοῦ Β 78, 80.
 Σχεδίου πόλεως ἀνασύνταξις Β 20.
 Σχεδίου πόλεως βελτιώσεις Β 20, 119.
 Σχολῆς Ἰππευτικῆς κτίριον Α 32, 34.
- Ταμεῖον** Ἀπαλλοτριώσεων Β 6, 11, 17, 23, 46 - 49, 61, 78.
 Τουρισμοῦ δρᾶσις Α 130.
- Υπαίθριον** θέατρον Α 42.
 Ὑπόγειος σιδηρόδρομος Α 81, 86.
 Ὑπουργεῖου Δημ. Ἔργων δρᾶσις Α 132, — Β 29, 39, 61, 63, 66, 81, 82, 83, 110, 126.
 Ὑπουργεῖου Προνοίας δρᾶσις Α 71, 77 — Β 29, 97.
 Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν Α 29, — Β 84.
 Ὑψη οἰκοδομῶν Α 55, 116, 127 — Β 84, 98, 104, 107, 115.
- Φαλήρου ἀκτὴ Α 15 — Β 13.
 Φιλεκαπαιδευτικὴ Ἐταιρία Α 23, 47, 73 — Β 56.
 Φρόνε σχέδιον Β 23, 40.
- Χάνσεν** Θεόφιλος Α 122.
 Χάνσεν Χριστιανὸς Α 111, 121.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

ΠΡΟΤΟΥ ΚΤΙΣΘΟΥΝ ΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ

(1945)

Όποτε γίνεται λόγος για διαπλάτυσι κεντρικών δρόμων στην Αθήνα, πού πάσχουν από συμφόρησι κυκλοφορίας, άκουμε πάντα να προτείνεται ή επιβολή στοών. Για πραγματική διαπλάτυσι δέν τολμᾶ κανείς να μιλήσῃ εύκολα, γιατί είναι πιά γνωστό σέ δλους πώς ή νομοθεσία περι σχεδίων πόλεων, έκτος από πολλές άλλες έλλείψεις και ατέλειές της, άγνωστῶς έντελῶς τήν περίπτωσηι μεταβολῶν σέ κτισμένη πόλι, και αφήνει ἄλυτα τὰ ἄπειρα και έντελῶς ιδιόμορφα νομικά, οικονομικά και τεχνικά προβλήματα πού προβάλλουν, όταν ή ρυμοτομία ανατρέπη τήν οικοδομημένη κατάσταση. Και για τίς στοές ακόμα, πού αποτελοῦν από νομικής απόψεως ιδιότυπην ἀπαλοτρίωσι στοῖς ισόγειο, δέν γράφει τίποτα ἀπολύτως ή νομοθεσία μας, οὔτε αναφέρει πουθενά τὸ ὄνομά τους. Και ὅμως δέν είναι καθόλου ἄγνωστη ή φήμη τῶν στοῶν στην Αθήνα. Τὸ πρῶτο σχέδιο τοῦ Κλεάνθους και Σάουμπερτ τίς επέβαλλε στην ὁδὸν Ἑρμοῦ και στην ὁδὸν Ἀθηνᾶς. Ἡ ἔντονη κλίσις ὅμως τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ δέν επέτρεπε τήν ὁμαλή διαμόρφωσί τους και ἐπραγματοποιήθηκαν γι' αὐτὸ μόνο στην ὁδὸν Ἀθηνᾶς. Ὑστερα ὅμως ἀπὸ λίγα χρόνια, ἴσως τὸ 1838, καταργήθηκαν κι αὐτῆς και κτίσθηκε ὁ ἀξονικός δρόμος τῆς Ἀθηνᾶς με δλόσωμα κτίρια χωρίς στοές. Μετὰ 90 χρόνια, ή ὑπηρεσία τίς επέβαλε στο κάτω μέρος τῆς ὁδοῦ Βουκουρεστίου και πραγματοποιήθηκαν στο κτίριο τοῦ Μετοχικοῦ Ταμείου και σέ μερικά τῆς ἀπέναντι πλευρᾶς. Ὅταν ὅμως τὸ 1934 ἐπὶ ὑπουργίας Π. Ράλλη, ή Ἀνωτάτη Πολεοδομική Ἐπιτροπή σκέφθηκε να τίς ἐπιβάλλῃ στας ὁδοὺς Πατησίων - Αἰόλου, ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖο ἕως τήν Ἐθνική Τράπεζα, οἱ ιδιοκτήτες ξεσηκώθηκαν ἄγριοι και παρουσιάσθηκαν στην

Ἐπιτροπή με διαθέσεις να κακοποιήσουν τὰ μέλη της. Τούς ἀντιμετώπισαν τότε με θάρρος ὁ Πέτρος Καλλιγᾶς και ὁ Ἀναστάσιος Μεταξᾶς, ὅπως ὅποτε ὅμως ή Ἐπιτροπή εἶδε μ' αὐτὸ ὅτι δέν ἐφαρμόζονται τέτοια μέτρα χωρίς συγχρόνως να λύνονται και τὰ ζητήματα πού γεννῶνται ὡς πρὸς τήν ἐφαρμογή τους, και δέν ἐπροχώρησε σέ σχετική ἀπόφασι. Ὅστόσο, τὸ 1939, ἐπὶ δικτατορίας, ή Πολεοδομική Ἐπιτροπή τῆς Διοικήσεως Πρωτεύουσῆς επέβαλε στοές στην ὁδὸν Σοφοκλέους.

Ἡ κατάσταση πού ἀντιμετωπίζομε σήμερα στο κέντρον ἰδίως τῆς πόλεως, ὕστερα ἀπὸ τίς καταστροφές πού ἔγιναν κατά τὸ τελευταῖο κίνημα, ἐπιβάλλει να σκεφθοῦμε πῶς θὰ τήν διαχειρισθοῦμε κατά τρόπο, πού να ἀποδῇ πρὸς τὸ μελλοντικό συμφέρον τῆς πόλεως. Ἐγινε ἀμέσως, ὅπως ἦταν συνηθισμένο, λόγος για τήν ἐπιβολή στοῶν σέ ὄρισμένους ἐμπορικούς δρόμους στοὺς ὁποίους οἱ καταστροφές κατέστησαν ἄχρηστα ἕνα μεγάλο μέρος τῶν κτιρίων. Προτείνονται ὡς ή προχειρότερη και ή εύκολότερα ἐφαρμόσιμη λύσις. Ἀναγνωρίζεται ὅμως γενικά και ὡς ή μετριώτερη λύσις ἐν σχέσει με τίς ἀνάγκες πού ὑπάρχουν, τίς ὁποῖες μόνο πραγματική διαπλάτυσις και άλλες διανοίξεις μποροῦν να θεραπεύσουν, ἂν ἦταν δυνατόν να πραγματοποιηθοῦν τέτοιου εἴδους μεταβολές στην κτισμένη πόλι. Εὐτυχῶς τὸ ὑπουργεῖο τῆς Συγκοινωνίας ἔχει σχετικά με τὸ ζήτημα αὐτὸ ἀποφασίσει τήν ἀναθεώρησι και συμπλήρωσι τῆς νομοθεσίας περι σχεδίων πόλεων και, ὅπως εἶδα γραμμένο κάπου, ἔχει ἐτοιμη ὅλην τήν ἐργασία, για τὸ συγκρότημα τῆς Πρωτεύουσῆς τοῦλάχιστον. Μποροῦμε λοιπὸν να θεωρήσωμε βέβαιον ὅτι με τήν νέα αὐτῆ νομοθεσία μᾶς δίνεται πιά

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΣΤΑΣ ΟΔΟΥΣ ΔΙΑΔΟΥ - ΜΕΤΑΞΑ

εὐχέρεια νὰ πραγματοποιήσωμε ἀληθινὲς διαπλατύνσεις καὶ διανοίξεις νέων ἀρτηριῶν, καὶ μὲ τὴν προϋπόθεσι αὐτὴν ἄς ἐξετάσωμε ἂν οἱ στοῆς προσαρμόζονται στὴν περίπτωσι μιᾶς πόλεως ὅπως ἡ Ἀθήνα, ἂν δίνουν στὸ πρόβλημά της ἀποτελεσματικὴ καὶ καίρια λύσι καὶ ἂν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπαφεθοῦμε σ' αὐτὴν.

Πρῶτα - πρῶτα, πρέπει νὰ παρατηρήσωμε ὅτι μὲ τὸ σύστημα τῶν στοῶν δὲν μποροῦμε νὰ δώσωμε στὸ κατάστρωμα ἐνὸς δρόμου ὅσῃν διαπλάτυνσι ἀπαιτεῖ ἢ κίνησις τῶν τροχοφόρων ποὺ τὸν ἐπιφορτίζει. Καὶ ἂν ἀκόμα ὀλόκληρο τὸ πλάτος τοῦ δρόμου ἦταν ἀρκετὸ γιὰ νὰ ὑπερητήσῃ τὴν φόρτισιν αὐτὴν, πάλι δὲν μποροῦμε νὰ τὸ διαθέσωμε ὅλο, γιὰτὶ εἴμαστε ἀναγκασμένοι νὰ διατηρήσωμε ἔξω ἀπὸ τὶς στοῆς δυὸ μικρὰ πεζοδρόμια γιὰ καταφύγια κινδύνου. Στὴν ἀπώλεια αὐτὴν προστίθεται καὶ τὸ πάχος τῶν ὑποστυλωμάτων καὶ ἕνα ἄλλο ἀκόμα δίπλα τους, ποὺ δὲν προσφέρεται στὴν κυκλοφορία τῶν πεζῶν, γιὰτὶ ὁ διαβάτης, γιὰ φυσικοὺς λόγους, ἀποφεύγει νὰ βαδίσῃ σύρριζα σὲ τοίχους ἢ σὲ ἄλλα ἐμπόδια. Οἱ στοῆς λοιπὸν οὔτε προσ-

φέρουν τὴν εὐχέρεια νὰ ἀυξήσωμε τὸ πλάτος ἐνὸς δρόμου ἀνάλογα πρὸς τὶς ἀνάγκες τῆς κυκλοφορίας, οὔτε προσφέρουν στὸ ὠφέλιμο πλάτος ὅλον τὸν χῶρον ποὺ θυσιάζεται γι' αὐτές. "Ἄν τῶρα λάθωμε ὑπ' ὄψιν μας καὶ τὸ ὅτι ἡ πραγματοποιήσις τους θὰ γίνῃ ἐξελικτικὰ, μὲ τὴν βαθμιαία ἀντικατάστασι τῶν κτιρίων μέσα στὴν πάροδο πολλῶν δεκαετιῶν, ὁπότε θὰ ἔχη ἀκόμα περισσότερο ἀυξηθῇ ἢ πίεσις τῆς κυκλοφορίας, καταλήγωμε στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ στοῆς, ποὺ καὶ ὡς πρὸς τὶς σύγχρονες ἀνάγκες ἀποτελοῦν μέτρια καὶ ἀμφίβολη λύσι εἶναι ἐντελῶς ἀνεπαρκεῖς γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν μελλοντικῶν ἀναγκῶν τῆς κυκλοφορίας. Πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμε καλὰ ὅτι πραγματοποιώντας τὶς θυσιάζομε ὅπωςδῆποτε τὴν συμβολὴν ποὺ προσφέρει ἡ ἐποχὴ μας στὴν ἀναδημιουργία τῆς Πρωτεύουσῃς, θυσιάζομε μιὰν εὐκαιρία καὶ μιὰν προσπάθεια καὶ καταργοῦμε ἕτσι κάθε ἐλπίδα πραγματικῆς διαπλατύνσεως.

Ἄλλὰ καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ὕλικοι αὐτοὶ παράγοντες, ποὺ δείχνουν ὅτι οἱ στοῆς εἶναι ἀπὸ πρακτικῆς ἀπό-

ψεως ἀπρόσφορο μέσον γιὰ τὴν θεραπεία τῶν ἀναγκῶν τῆς κυκλοφορίας σὲ μιὰν πόλιν, ὑπάρχουν, εἰδικὰ γιὰ τὴν Ἀθήνα, καὶ ἄλλοι καθαρὰ ψυχολογικοὶ καὶ αἰσθητικοὶ λόγοι ποὺ τὶς καθιστοῦν ἀποκρουστέες. Ἡ Ἀθήνα δὲν εἶναι οὔτε μιὰ πόλις Ἀφρικανικὴ ποὺ νὰ τὴν δέρνη τὸ καλοκαίρι ἀφόρητο λιποῦρι. Κλιματολογικοὶ λοιπὸν ὅροι οὔτε ἐπιβάλλουν οὔτε δικαιολογοῦν ἐδῶ τοὺς σκεπαστοὺς δρόμους. Συμβαίνει μάλιστα τὸ ἀντίθετο. Ὁ Ἀθηναῖος ζῆ μὲ τὴν αἰσθησι ἐνὸς γελαστοῦ οὐρανοῦ. Τραδιέται ἀπὸ τὸ χάριμα του καὶ λούζεται στὸ φῶς του. Θὰ καταφύγῃ στὴν στοὰ πολὺ λίγες μέρες τὸ χρόνο καὶ γιὰ ὠρισμένες μονάχα ὥρες, ὅταν εἶναι τὰ κυνικὰ καύματα ἢ ὅταν βρέχῃ. Καὶ στὴν πρώτη περίπτωσι πάλι θὰ προτιμοῦσε νὰ βαδίσῃ στὴν σκιερῇ πλευρᾷ τοῦ δρόμου, παρὰ κάτω ἀπὸ τὶς στοῆς τῶν κτιρίων. Δὲν ἀνέχεται εὐχάριστα οὔτε τὶς μαρμίζες, ἂν καὶ αὐτὲς ἔχουν τὸ πλεονέκτημα νὰ εἶναι πιὸ ἀνάλαφρες στὴν ἐντύπωσι καὶ νὰ ἀφίνουν ἀνοιχτὴ τὴν αἰσθησι τοῦ ὑπαίθρου πρὸς τὴν πλευρᾷ τοῦ δρόμου, ἀντίθετα πρὸς τὶς στοῆς ὅπου τὰ πλάτη τῶν ὑποστυλωμάτων προ-

θάλλον στήν προοπτική τὸ ἕνα δίπλα στὸ ἄλλο σὲ συνεχή φραγμό. Ἐνας ἄλλος λόγος ἀφορᾷ τὰ ἐμπορικά καταστήματα, πού τὸ στοιχεῖο τους ἀποτελεῖ τὸ ζωντανώτερο θέλγητρο στήν φυσιογνωμία τοῦ κέντρου μιᾶς πόλεως. Οἱ βιτρίνες καὶ οἱ ἐπιγραφές τους ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ πολὺ φῶς γιὰ νὰ λάμψη ἢ ἔκφρασις τους καὶ γιὰ νὰ βρεθοῦν στὸν προορισμό τους. Τὸ ἡμίφως τὶς ἀδικεῖ τὴν στιγμή ἀκριβῶς πού στὸ ὑπαιθρο τοῦ δρόμου θριαμβεῦει τὸ ἀττικό φῶς. Δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο τὸ γεγονός ὅτι ἀφ' ὅτου τὸ θέμα τῆς βιτρίνας ἐκαλλιεργήθηκε σὰν μιὰ ἀπὸ τὶς λεπτότερες διακοσμητικὲς τέχνες, οἱ ἔμποροι καταργοῦν ὁ ἕνας μετὰ τὸν ἄλλον τὶς μόνιμες μαρκίζες. Τὸ ἀλάθητο αἰσθητήριο τῆς δουλειᾶς τους εἶδε ὅτι καὶ οἱ βιτρίνες καὶ οἱ ἐπιγραφές τους εἶναι ἀνύπαρκτες μέσα στὸ ἡμίφως τοῦ ἐστεγασμένου πεζοδρομίου, ὅταν δημιουργῆται ἔντονο κοντράστο μὲ τὸ φῶς τοῦ δρόμου ἐνῶ, ὅταν λούζονται κι αὐτὲς στὸ ἴδιο φῶς εἶναι ὄρατὲς ὄχι μόνον ἀπὸ κοντά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀπέναντι πλευρὰ τοῦ δρόμου.

Οὔτε στήν Ἀθήνα οὔτε σὲ κανένα ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου δὲν ἐστάθηκε ἡ στοὰ σὰν ἕνα κανονικὸ λειτουργικὸ στοιχεῖο πολεοδομικῆς διαρρυθμίσεως, γιὰ τὴν σὲ ὁποιοδήποτε κλίμα τῆς γῆς θὰ ἦταν ἀφόρητα καταθλιπτικὴ ἢ γενικευσὶς τῆς. Παντοῦ ὅπου ἐφαρμόσθηκε, ἐφαρμόσθηκε ὡς στοιχεῖο διακοσμητικῆς ἰδιορρυθμίας, σὲ λιγοστοὺς μόνον δρόμους. Γιατὶ στήν πραγματικότητα πρόκειται περισσότερο περὶ στοιχείου ἀρχιτεκτονικῆς πόλεως, καὶ κατὰ δεύτερο λόγον περὶ στοιχείου λειτουργικῆς σημασίας. Ἄς ἐξετάσωμε τὸ θέμα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀποψι.

Τὸ στοιχεῖο τους δὲν ἀφορᾷ τὸ μεμονωμένο κτίριο, ἀλλὰ ὀλόκληρη τὴν προοπτικὴ τοῦ δρόμου. Πρέπει λοιπόν, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος νὰ συσχετισθῆ μετὰ τὴν διαμόρφωσι τοῦ ἀτομικοῦ κτιρίου καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ πειθαρχήσῃ στήν ἀρχιτεκτονικὴ ἐντύπωσι πού ἐπιζητοῦμε γιὰ τὸ σύνολο—σὴν ἐντύπωσι τῆς φυγῆς. Δὲν τὸ εἶδαμε νὰ συμβῆ αὐτὸ στήν ὁδὸν Βουκουρεστίου. Οἱ στοᾶς παρέμειναν ἀπὸ ἀρχιτεκτονικῆς ἀπόψεως ἀτομικὸ θέμα τοῦ καθενὸς κτιρίου χωριστά. Στὸ καθένα ξεχωρίζουν οἱ στοᾶς μετὰ διαφορετικὰ ὑποστυλώματα, διαφορετικὰ ὕψη, διαφορετικὲς μορφές καὶ ἀναλογίαι ἀνοιγμάτων, διαφορετικὰ ὀ-

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΕΣ ΣΤΗΝ ΓΩΝΙΑ Γ' ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ΚΑΙ ΔΕΡΙΓΝΥ

λικὰ ἐμφανίσεως, καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ κτίριο σὲ κτίριο, ἀλλὰ καὶ στὸ διάστημα ἐνδὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κτιρίου. Σωστὸς τραγέλαφος ἀρχιτεκτονικῆς δρόμου, ἀπόλυτη παρανόησις τοῦ θέματος. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι στῆς ὁδοῦ Σοφοκλέους τὶς στοᾶς ὠρίσθηκε κάποιος κανονισμὸς ὁμοιομορφίας. Ἄλλὰ καὶ πάλι τὸ ζήτημα πού γεννᾶται ἀπὸ τὰ διαφορετικὰ πλάτη καὶ τὰ μικρὰ ἰδίως πλάτη οἰκοπέδων, δημιουργεῖ κατὰ κανόνα γιὰ τὴν Ἀθήνα ἀνομοιομορφία στήν διάταξι τῶν στοῶν. Φαντασθῆτε μιὰ σειρά ἰδιοκτησιῶν μὲ πλάτη προσόψεως 10, 8, 11 καὶ 9 μέτρων στήν καινούργια πόλι, καὶ μιὰν ἄλλη μὲ πλάτη 6, 8, 9 καὶ 7 μέτρων στήν παλιὰ, καὶ ἐπιχειρήστε νὰ τὶς διαιρέσετε σὲ ὁμοιόμορφα διαστήματα ἢ περιπίπου ὁμοιόμορφα. Ὅπου ἐφαρμόσθηκε τὸ σύστημα τῶν στοῶν σὲ ξένες χῶρες, ἔγινε συγχρόνως καὶ διανομὴ τῶν οἰκοπέδων μὲ μεγάλες προσόψεις καὶ μὲ μήκη σύμφωνα πρὸς τὴν ἀρχιτεκτονικὴ κατανομή τῶν ὑποστυλωμάτων. Παντοῦ δὲ ἐξασφαλίσθηκε ἡ σύντομη διαμόρφωσις τους σὲ ὅλο τὸ μήκος πού τὶς ἐπέβαλαν καὶ δὲν καταδίκασαν καμμιά πόλι νὰ περιμένη τὴν διαμόρφωσί τους μέσα σὲ ἐβδομήντα καὶ ὀγδόντα χρόνια καὶ νὰ ἀνέχεται σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα

τήν λειτουργική και αισθητική άνωμαλία που αποτελεί ή ανάπηρη παρουσία τους, όταν είναι ήμιτελής ή σειρά τους, όπως άπειλείται να συμβή στην 'Αθήνα.

Δέν ξέρομε τούς λόγους για τούς οποίους δέν δημοσιεύεται ή νέα πολεοδομική νομοθεσία που έχει έτοιμάσει για τò συγκρότημα ιδίως τής πρωτεύουσας τò ύπουργείον Συγκοινωνίας. Ίσως να όφείλεται ή καθυστέρησης στο γεγονός ότι οι ύπουργοί που προηγήθηκαν δέν είχαν τήν ειδικότητα του μηχανικού και δέν ήσαν σε θέση να εκτιμήσουν βαθειά τήν σημασία του πράγματος. Ο νέος όμως ύπουργός είναι εκείνος που επί είκοσι χρόνια μετά τò 1922 διηύθυνε ως άνώτερος λειτουργός τήν άρμοδιότητα των σχεδίων των πόλεων. Έχει μεγάλην υπηρεσιακή πείρα και, αν ύποθετή δυνατόν ότι με άλλους ύπουργούς θα μπορούσε ένας διευθυντής να σκεπάσει τήν ανεπάρκεια ή τήν όλιγωρία του γράφοντας ψευδολόγια έγγραφα, μιá τέτοια παραπλανητική περίπτωση αποκλείεται άπολύτως άπέναντί του. Ξέρει καλά τήν κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στο συγκρότημα τής πρωτεύουσας κατά τήν είκοσαετία του, ξέρει καλά τις καταστροφές που έχουν γίνει σ' αúτην και σ' άλλες πόλεις τής Χώρας κατά τήν Κατοχή και τὰ Δεκεμβριανά, ξέρει καλά τις ανάγκες και τις αξιώσεις τους. Ξέρει πώς εκείνο που λείπει και

τò πρώτιστο που πρέπει να γίνει είναι να δοθή μιá νέα πολεοδομική νομοθεσία που θα φωτίσει και θα όργανώσει τήν αναδημιουργία τους. Ένα από τὰ πιό άπαραίτητα και από τὰ πιό σπουδαία κεφάλαια τής νομοθεσίας αúτης θα είναι εκείνο που θα λύσει τò πρόβλημα τής πραγματοποίησεως μεταρρυθμίσεων στις κτισμένες περιοχές των πόλεων, για να μην ξαναμείσωμε μιάν ιστορική περίστασι με άσυγχώρητους άδδηριτισμούς ή με μίξερα ήμίμετρα, όπως είναι και οι στοές¹. Έχει σήμερα ο νέος ύπουργός όλην τήν ευχέρεια να διαπραγματευθή, να σταθμίσει και να άποκρυσταλλώσει όλους τούς συνταγματικούς, διοικητικούς και οικονομικούς παράγοντες που διέπουν τήν ύπόστασι μιás τέτοιας νομοθεσίας. Τò αντίκειμενό της είναι καθαρά υπηρεσιακής φύσεως, έντελώς άσχετο από πολιτικές άπόψεις, και κατά συνέπειαν άνήκει άπόλυτα στην δικαιοδοσία τής σημερινής Κυβερνήσεως. Η κατάσταση στην όποία έχουν περιέλθει οι έλληνικές πόλεις είναι τόσο έπιτακτική και ή ευχέρεια που έχει ο σημερινός ύπουργός τής Συγκοινωνίας να όργανώσει νομοθετικά τήν αναδημιουργία τους τόσο πλατειά, ώστε δικαιολογείται κάθε προσδοκία και κάθε βεβαιότης πως δέν θα φανή κατώτερος από τις αξιώσεις που περιβάλλουν τήν ύπουργία του ως προς τò πρόβλημα των πόλεων.²

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΑ ΓΚΡΕΜΙΣΜΑΤΑ

Η περίοδος τής γενικής δυστυχίας που πέρασε ή πρωτεύουσα με τόν σάλο του πολέμου έτελείωσε. Η πρωτεύουσα ξαναπαίρνει σιγά - σιγά τόν ρυθμό της. Καιρός να ξυπνήσει, με τήν γενική προσπάθεια τής ανασυγκροτήσεως, τò ένδιαφέρον μας για τήν πρώτη πόλι του κράτους, να λειτουργήσει ο έλεγχος και ή καθοδήγησης τής αναδημιουργίας της, ή όποία άρχισε κιόλας δειλά - δειλά από τήν πλευρά τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας. Τὰ έρείπια συμμαζεύονται παντού και, κάπου κάπου, τò μυστήρι του κτίστη και τò σφυρί του μαραγκού όρθώνουν στην θέση τους νέα κτίσματα. Λιγστά και μικρά για τήν ώρα, μα όχι άσήμαντα για τήν τωρινή εμφάνισι και για τήν μελλοντική τύχη τής πόλεως. Άλοίμονο αν τὰ άφήσωμε να πληθύνουν με τήν μορφή τής προχειρότητας και τής άσκήμιας που παίρνουν, χωρίς να προλάβωμε και να έπιβάλωμε τήν ρύθ-

μισι τής οικοδομήσεως και τής προστασίας τής δημόσιας αισθητικής. Η παράγκα άρχισε κιόλας να κατακτά οικόπεδα έρειπίων, δρόμους και δημόσιους χώρους μέσα στο κέντρο τής πόλεως. Στην άρχή, ένας πάγκος και μιá τέντα υπό τύπον προσωρινότητος και, σε λίγο, όλόσωμη σε όλη τήν οίκτρή της δόξα.

Και όμως, τίποτε πια δέν δικαιολογεί τήν παραμικρή αυθαιρεσία, σε ό,τι άφορά

1. Τò άρθρο αúτο είχε σκοπό να ύπενθυμίσει στον κ. Ανάργυρο Δημητρακόπουλο, που ήταν τότε ύπουργός τής Συγκοινωνίας, τήν πρότασι του γράφοντος, να έπιβληθή στην 'Αθήνα, με κανονιστικό διάταγμα, αντί του συστήματος των στοών, διαπλάτυνσι των δρόμων, με τοποθέτησι κάθε νέου σπιτιού που κτίζεται, σε σταθερά ώρισμένο βάθος μέσα από τήν ισχύουσα οικοδομική γραμμή και παραλλήλως προς αúτην.

2. Έδημοσιεύθη εις τήν έφημερίδα «Έμπρός» τής 24ης 'Ιουνίου 1945.

ΟΙ κ. κ. ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ (1953)

Η ΠΛΑΤΕΙΑ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

(1951)

Πληροφοροῦμαι ὅτι, προκειμένου ὁ Δῆμος νὰ κτίσῃ λουτρά μὲ τὸ κληροδότημα Σεράφη, σκέπτεται νὰ χρησιμοποιήσῃ ὡς οἰκόπεδον τὴν πλατεῖαν Ἐλευθερίας. Αἱ πλατεῖαι —καὶ μάλιστα τῶν Ἀθηνῶν, ποῦ εἶναι ἐλάχισται ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν καὶ πρὸς τὴν πυκνότητα τῆς κυκλοφορίας— εἶναι στοιχεῖα ἀπαραίτητα εἰς τὴν συγκρότησιν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν πόλεων, μὲ τὴν ὑπηρεσίαν ποῦ προσφέρουν εἰς τὴν ὑγιεινὴν τῶν κατοίκων, ὡς πνεύμονες ἀερισμοῦ, εἰς τὴν κυκλοφορίαν ὡς σταθμοὶ αὐτοκινήτων καὶ ὡς χώροι περιπάτου, καὶ εἰς τὴν δημοσίαν αἰσθητικὴν, ὡς δάσεις πρασίνου. Εἶναι δὲ τόσοσὸν ὀλίγαι εἰς τὰς Ἀθήνας, ὥστε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ θεωροῦνται ὡς οἰκόπεδα πρὸς κάλυψιν ἄλλων ἀναγκῶν.

Ἄλλοτε, ὅταν ἐτύχαινε νὰ γίνῃ ὅ,τι δῆποτε εἰς τὴν πόλιν εἰς βᾶρος οἰασδῆποτε πλατείας ἢ ἄλλους, ὁ Δῆμος ἀντέτεινε καὶ ἔσωζε πάντοτε τὸ ζήτημα ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τῆς πόλεως. Πολὺ περισσότερον ἔχει, νομίζω, ὑποχρέωσιν τώρα ἡ δημοτικὴ ἀρχή, ποῦ τὴν ἀποτελοῦν δημοτικοὶ ἄρχοντες διωρισμένοι προσωρινῶς, νὰ φανῇ συντηρητικὴ εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα, ὅταν μάλιστα ἐπ' αὐτοῦ εὐρίσκειται εἰς διαφωνίαν πρὸς τὴν ἀρμοδίαν ὑπηρεσίαν. Εἶναι βέβαια ἡ οἰκοδόμησις λουτρῶν ἔργον ἐξαιρετικὰ κοινωφελὲς καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλὰ πρέπει ὁ Δῆμος νὰ κάμῃ ἐπ' αὐτοῦ ὅ,τι θὰ ἔκαμνε κάθε νοικοκύρης προκειμένου νὰ κτίσῃ ἓνα κτίριον : ν' ἀγοράσῃ δηλαδὴ οἰκόπεδον, ἐὰν δὲν ἔχει, διαθέτων ἀνάλογον μέρος ἐκ τοῦ κληροδοτήματος καὶ ὄχι νὰ καταστρέψῃ μίαν πλατεῖαν.²

1. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἐθνικὸς Κῆρυξ» τῆς 10ης Αὐγούστου 1949. Σχετικὰ δημοσιεύματα εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα εἶναι τῆς 9ης Ἰουνίου, 18ης Ἰουνίου καὶ 18ης Αὐγούστου 1949. Τὴν ὑπόθεσιν ἐκίνει ὁ δημοτ. σύμβουλος καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Σχεδίου Πόλεως Κ. Δελήγιαννης, τοῦ ὁποῦ ἀνεψιὸς ἦτο ὁ Ἄν. Δελήγιαννης, ἰδιοκτῆτης ἐνὸς ἀπὸ τὰ ρυμοτομούμενα ἀκίνητα. Ἐματαιώσαμεν ἐν τέλει τὴν κατάργησιν.

Εἰς ἄλλην στήλῃν δημοσιεύομεν ἀνακοίνωσιν τῆς Ἐπιτροπῆς Σχεδίου Πόλεως τοῦ Δήμου Ἀθηναίων, τὴν ὁποῖαν ὑπογράφουν αὐτοὶ οὗτοι οἱ κατηγορούμενοι διὰ τὰς σκανδαλώδεις οἰκοπεδοποιήσεις τῶν πλατειῶν τῆς πρωτεύουσας. Εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν οἱ ὑπογράφοντες ἀποφεύγουν νὰ ἀπολογηθοῦν ἐπὶ τῆς οὐσίας τῶν καταγγελιῶν καὶ ἐξηγοῦν μόνον τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον «ἐσκάρωσαν» ὁμοφώνως τὰς κακοποιήσεις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως χωρὶς νὰ λαμβάνῃ γνώσιν τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον. Καὶ δηλώνουν ὅτι θὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον τῶν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἀδιαφοροῦντες διὰ τὰ σχόλια «ἐρασιτεχνῶν πολεοδόμων», ἢ τῶν ἐχόντων συμφέροντα ἀντίθετα πρὸς τὰς ἀποφάσεις τοῦ δηλαδὴ ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα τῆς πόλεως. Πάντως διετάχθη ἤδη ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῆς αὐτοδιοικήσεως, νὰ ἐνεργήσῃ ἔλεγχον τῆς ὑποθέσεως.

Θὰ περιμένωμεν νὰ ἴδωμεν κατὰ πόσον θὰ εὐρεθῇ σύμφωνος ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς μὲ τὰς ἀπόψεις τῶν αὐτῶν καὶ ἐὰν μετὰ τὸ πόρισμα τοῦ ἐλέγχου θὰ ἀφεθοῦν οἱ κ. κ. Σύμβουλοι τῆς Ἐπιτροπῆς νὰ συνεχίσουν τὸ ἔργον τῶν.³

Η ΟΙΚΟΠΕΔΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΛΑΤΕΙΩΝ

Κύριε Διευθυντά,

(1953)

Ἐφ' ὅσον ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν ἐδήλωσεν ὅτι παρέπεμψε καὶ τὴν ὑπόθεσιν τῆς οἰκοπεδοποιήσεως τῶν Ἀθηναϊκῶν πλατειῶν εἰς τὸν κ. Εἰσαγγελέα, νομίζω ὅτι εἶναι περιττὴ κάθε ἄλλη δημοσία συζήτησις. Πλὴν ὅμως, διὰ νὰ μὴ νομίζουν οἱ ἀναγνώσται ὅτι ἡ «Καθημερινή» δημοσιεύει μὴ ἠλεγμένως πληροφορίας εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ ἀπαντήσω εἰς τὸν δημοτικὸν σύμβουλον Ἀθηναίων κ. Γυφτόπουλον, διὰ τὴν χθεσινήν του ἐπιστολήν. Τὰ στοιχεῖα μου εἶναι τὰ ἑξῆς :

1. Ὁ χώρος αὐτὸς εἶναι κοινόχρηστος ἀπὸ τοῦ 1885. Ἐδενδροφυτεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ Δήμου καὶ κατέχεται ὑπ' αὐτοῦ. Πᾶσα ἀγορὰ λοιπὸν ἐκ μέρους οἰουδῆποτε εἶναι τοῦλάχιστον περιέργος.

2. Ὁ κ. Γυφτόπουλος ἰσχυρίζεται ὅτι ἀπὸ τοῦ 1929 ἀπέκτησε τὸν χώρον. Δηλαδὴ ἠγόρασε πλατεῖαν ; Πάντως οἱ τίτλοι κυριότητος δὲν ἔχουν κατατεθῆ εἰς τὸ Σχέδιον Πόλεως τοῦ Δήμου οὔτε εἰς τὸν νομικὸν σύμβουλον. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι καὶ εἰς τὴν χθεσινήν ἐπιστολήν του δὲν ἀναφέρει βάσει τίνος συμβολαίου ἠγόρασεν.

3. Ἐφ' ὅσον ὁ κ. Γ. ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1950 διέκδικε ἀποζημίωσιν διὰ τὸν χώρον, πῶς τοῦ ἐπέτρεψεν ἡ συνείδησίς του νὰ γίνῃ δημοτικὸς σύμβουλος καὶ ἰδίως μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Σχεδίου Πόλεως τοῦ Δήμου.

2. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» τῆς 27ης Φεβρουαρίου 1951.

3. Ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» τῆς 21ης Ἀπριλίου 1953.

μου, κατά του οποίου είχε κινήσει χρηματικήν απαιτήσιν ;

4. Την άδειαν οικοδομής (εις τὸ σημειωμὰ μου δὲν ὠμίλησα περὶ οικοδομῆς ἀλλὰ περὶ οἰκοπεδοποιήσεως «καὶ» τῆς πλατείας αὐτῆς) τὴν ἔλαβε διότι ὁ ἀρμόδιος προϊστάμενος τῆς ὑπηρεσίας «Δημοτικῆς Περιουσίας» ἠμέλησε νὰ ἀπαντήσῃ ἢ νὰ ἐνεργήσῃ τὴν ἀποζημίωσιν τοῦ κ. Γ. Τὴν ἔλαβε δὲ ἀπὸ ὑπηρεσίαν ἀσχετον καὶ ἡ ὁποία δὲν ἐλέγχει τὸ ἂν ὁ χώρος εἶναι ἢ ὄχι περιουσία τοῦ Δήμου ἢ ἰδιώτου. Εἶναι περίεργον πάντως ὅτι ὁ κ. Γ. δημοτικὸς σύμβουλος ὦν καὶ βλαπτόμενος ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν τοῦ δημοτικοῦ αὐτοῦ ὑπαλλήλου δὲν τὸν κατήγγειλε, ὡς θὰ ἔπραττε πᾶς ἀπλοῦς ἰδιώτης.

5. Ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ κ. Γ. εἰσηγῆται ὁ ἴδιος εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν Σχεδίου Πόλεως τοῦ Δήμου κατὰ τὴν συνεδρίασιν τοῦ Αὐγούστου 1951 τὴν αἴτησιν του περὶ οἰκοπεδοποιήσεως τῆς πλατείας πού διεκδικεῖ, τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1952 ψηφίζει ὁ δημοτικὸς σύμβουλος κ. Γυφτόπουλος ὑπὲρ τοῦ οἰκοπεδούχου κ. Γυφτοπούλου. Τὸ «Γιάννης κερνᾷ, Γιάννης πίνει» πού ἀπαγορεύει ὁ νόμος περὶ Δήμων καὶ Κοινοτήτων καὶ μέχρι συγγενείας τρίτου βαθμοῦ ἀκόμη, φαίνεται ὅτι δὲν συγκινεῖ τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον καὶ τὸν Δήμαρχον.

6. Ἀπομένει ἀκόμη ἡ εὐγενὴς χειρονομία τοῦ κ. Γ. περὶ δωρεᾶς του εἰς τὸν Δῆμον μεγάλου μέρους τῆς πλατείας πού ἀνήκει... εἰς τὸν Δῆμον. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Σχεδίου Πόλεως κ. Κ. Μπίρης τὸν ὁποῖον ἠρώτησα ἐπὶ τῆς δωρεᾶς αὐτῆς, μοῦ ἀπήντησεν ὅτι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Γ. εἶναι «φληνάφημα» τελείως ἀνυπόστατον.

Τέλος δὲν ἀντελήφθη τί κερδίζει ὁ κ. Γ. συσκοτίζων τὴν ἀλήθειαν, ἐπὶ τῆς ὁποίας οὔτε αὐτὸς οὔτε αἱ στήλαι τῶν ἐφημερίδων εἶναι ἀρμόδιαι, ἀφ' ἧς στιγμῆς ὁ κ. Εἰσαγγελεὺς ἔλαβε τὸν φάκελλον καὶ ἐρευνᾷ τὴν ὑπόθεσιν.

Μετὰ πάσης τιμῆς
Α. Γ. ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ 1

ΑΝΩΜΑΛΙΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ

Ἀπορῶ διατὶ ὁ κ. Π. Γυφτόπουλος, ἀπαντῶν εἰς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ συντάκτου σας κ. Α. Κορομηλά, ρίπτει εἰς τὴν συζήτησιν μίαν χονδροειδῆ ἀνακρίθειαν, διὰ νὰ μὲ θίξῃ ὡς ὑπάλληλον. Ἡ Διεύθυνσις Δημοτικῆς Περιουσίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκ τῆς φύσεως τοῦ πράγματος καὶ δυνάμει εἰδικῆς ἐντολῆς, ἀνήκει ἡ ἀρμοδιότης τῶν ἀπαλλοτριώσεων, μετὰ τὸν τεχνικὸν ἔλεγχον τῶν πράξεων ἀναλογισμοῦ, εἶναι ξένη πρὸς τὰς τεχνικὰς ὑπηρεσίας τοῦ Δήμου καὶ ὑπάγεται εἰς τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Οἰκονομικῶν Ὑπηρεσιῶν. Ἄν λοιπὸν ἐπεδείχθη ἀμέλεια ἐκ μέρους τοῦ Δήμου, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ὁ κ. Γυφτόπουλος ἔλαβεν ἄδειαν οἰκοδομῆς ἐπὶ τῆς πλατείας, ἡ ἀμέλεια αὕτη βαρύνει ἄλλην ὑπηρεσίαν καὶ οὐχὶ ἐμὲ εἰς τὸν ὁποῖον προσωπικῶς ἐπιχειρεῖ νὰ τὴν ἐπιρρίψῃ. Ἄλλωστε, πῶς ἦτο δυνατόν ὁ

διευθυντὴς Σχεδίου Πόλεως, ὁ ὁποῖος ἠγαντιώθη ἀμειλίχτως εἰς τὴν οἰκοπεδοποίησιν τῆς πλατείας κηδόμενος τοῦ συμφέροντος τῆς πόλεως, νὰ εὐνοήσῃ εἰς τὴν ἰδίαν περίπτωσιν τὸ συμφέρον τοῦ κ. Γυφτοπούλου, ἀπεμπολῶν τὸ συμφέρον τῆς πόλεως καὶ ἐπωμιζόμενος συγχρόνως βαρυτάτην ὑπηρεσιακὴν εὐθύνην ; Τὸ μόνον ἀληθὲς ὅπερ ἀπομένει ἐκ τῆς ἐπιχειρηθείσης διαστρεβλώσεως τῆς ἀληθείας, εἶναι ὅτι ὁ δημοτικὸς σύμβουλος κ. Γυφτόπουλος, ἐν γνώσει ὦν τοῦ ὅτι μία δημοτικὴ ὑπηρεσία —«ἀσχετον ποία»— ἠμέλησε τὸ καθήκον τῆς, οὔτε κατήγγειλε τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν κ. Δήμαρχον, οὔτε διεμαρτυρήθη διὰ τοῦτο εἰς τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον, ἀλλὰ ἐκαρπώθη διὰ τῆς ἀποσιωπῆσεως ἴδιον ὄφελος. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ καταθέσω καὶ τοῦτο τὸ στοιχεῖον εἰς τὴν ποινικὴν ἀνάκρισιν, ἐπὶ πλέον ὅσων ἔχω ἤδη καταθέσει εἰς τὴν διοικητικὴν.

Τὸ ζήτημα, πάντως, τῆς ἀδείας οἰκοδομῆς, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ κ. Γυφτόπουλος ἐπεχείρησε νὰ ἀναμίξῃ τὸ ὄνομά μου διὰ τῆς χονδροειδοῦς αὐτῆς ἀνακριθείας, εἶναι ὑστερογενὲς (Μάϊος 1953) καὶ ἀσχετον πρὸς τὸ κύριον θέμα, δηλαδὴ πρὸς τὴν προταθεῖσαν διὰ τροποποιήσεως τοῦ σχεδίου πόλεως οἰκοπεδοποίησιν τῆς πλατείας (Μάρτιος 1952). Ἐπὶ τοῦ τελευταίου τούτου ὅμως, ἐφ' ὅσον ἐκφεύγει τῆς προσωπικῆς μου ἀμύνης, δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκταθῶ ἐδῶ, προκειμένου περὶ ἐνὸς μέλους τῆς προϊσταμένης μου ἀρχῆς. Ἄλλως, θὰ ἠδυνάμην δι' ἐπισήμων στοιχείων νὰ ἀποδείξω ὅτι ἡ ἀλήθεια τῶν πληροφοριῶν τὰς ὁποίας ἔφερον εἰς τὴν δημοσιότητα ὁ κ. Α. Κορομηλάς παραμένει ἀδιάσειστος.²

1. Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» τῆς 23ης Ὀκτωβρίου 1953.

2. Ἐδημοσιεύθη ὡς ἐπιστολὴ εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1953.

ΚΩΣΤΑ Η. ΜΠΙΡΗ

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΟΣ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΠΟΛΕΩΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΗΜΟΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΑΘΗΝΑ

ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΕΣ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ - ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΟΣ ΑΓΩΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ "ΑΣΤΗΡ", ΑΔΕΛΦΩΝ ΑΔ. & Ε. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1957

Για τον λόφο της Αγρας (στο Παναθηναϊκό Στάδιο) τμήμα του λόφου του Αρδηττού (1950)

* * *

Ἐν Ἀθήναις τῇ 24 Νοεμβρίου 1950

Πρὸς

τὸ Ὑπουργεῖον Οἰκισμοῦ καὶ Ἀνοικοδομήσεως
Διεύθυνσιν Πολεοδομίας

Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 453976[27-9-50] διαταγῆς ὑμῶν πρὸς τὸ Πολεοδομικὸν Γραφεῖον Ἀθηνῶν δι' ἧς ἐντέλλεσθε ὅπως χορηγηθῇ ἄδεια οἰκοδομῆς εἰς τοὺς Δημ. καὶ Ἀποστ. Ράπτην ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Ἀγρας, παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου, κοινοποιουμένης καὶ ἡμῖν, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς γνωρίσωμεν ὅτι τὸ ὑμέτερον Ὑπουργεῖον φέρει ἀκεραίαν τὴν εὐθύνην διὰ τὴν οἰκοδόμησιν τῶν κοινοχρήστων χώρων τῆς Πρωτεύουσας, διότι, ἐνῶ ἀπεγύμνωσε τὸ Ταμεῖον Ἐφαρμογῆς Σχεδίου Πόλεως Ἀθηνῶν ἐκ τῶν πόρων του, δὲν προέβλεψε τοῦλάχιστον νὰ ἀναστειλῇ ἐκ παραλλήλου τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου 5269, πρὸς ἀποτροπὴν τῶν συνεπειῶν αἰτίνας ἐκ τοῦ νόμου τούτου ἐπιπρέμονται εἰς βᾶρος τῆς πόλεως.

Ὁ Δῆμος Ἀθηναίων, τὸν ὁποῖον διὰ τῶν ἐνεργειῶν σας προσπαθεῖτε νὰ ἀναμίξητε εἰς τὸ ζήτημα, εἶναι ἀπολύτως ξένος καὶ ἀπολύτως ἀνεύθυνος ὡς πρὸς αὐτό, διότι διὰ τοῦ νόμου τούτου καὶ τυπικῶς κατέστη ἀνκρμόδιος διὰ τὴν καταβολὴν ἀποζημιώσεων καὶ οὐσιαστικῶς ἐξεπλήρωσε τὴν ὑποχρέωσίν του ταύτην, διὰ τῆς ἀποστερήσεώς του ἐκ τοῦ τέλους ἀδειῶν οἰκοδομῆς, τοῦ ὁποῖου αἱ πρόσοδοι ὑπήχθησαν εἰς τὸ Ταμεῖον Ἐφαρμογῆς Σχεδίου Ἀθηνῶν, ἐπανειλημμένως δὲ ἔχει διακηρυχθῆ διὰ τὴν στάσιν ἣν τὸ Ὑπουργεῖον ἡμῶν ἐπέδειξεν ἐν προκειμένῳ. Τὸ νέον τοῦτο πλῆγμα, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς μνησθείσης διαταγῆς ὑμῶν καταφέρεται κατὰ τῆς Πρωτεύουσας τοῦ Κράτους, εἰς τὸ καιριώτερον σημεῖον αὐτῆς, ἀποτελεῖ ὄντως τὸ κορύφωμα τῶν συνεπειῶν τὰς ὁποίας ὤφειλε τὸ Ὑπουργεῖον νὰ προβλέψῃ καὶ νὰ προλάβῃ. Ὅθεν, ὑπομιμνήσκοντες ὑμῖν τὰ ὑπ' ἀριθ. 53543, 4788, 110503, 111314 καὶ 113667, ἄπαντα τοῦ 1950, ἔγγραφα ἡμῶν, ἐν τοῖς ὁποίοις διὰ μακρῶν ἀνεπτύξαμεν τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ εἰς τὰ ὁποῖα οὐδεμία ἀπάντησις ἠδυνήθη νὰ δοθῇ

ἡμῖν, διαμαρτυρόμεθα διὰ τὴν ἀκηδεῖαν, τὴν ὁποῖαν ἐπιδεικνύει ἔναντι τῶν συμφερόντων τῆς πόλεως τὸ Ὑπουργεῖον, μὴ διστάσαν νὰ διατάξῃ τὴν χορήγησιν ἀδείας οἰκοδομῆς, ἐπ' αὐτοῦ τοῦ λόφου τῆς Ἀγρας παρὰ τὸν τάφον τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ, ἣτις οἰκοδομῆ, ὑπερέχουσα τῆς ἐπιστέψεως τοῦ Σταδίου εἰς σημεῖον περίοπτον, θὰ στιγματίξῃ αἰωνίως τὸν πολιτισμὸν μας καὶ θὰ ἀποδεικνύῃ τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ Κράτους ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰ πολεοδομικὰ ζητήματα τῆς Πρωτεύουσας, ἐφ' ὧν διατηρεῖ κυριαρχικὴν ἐξουσίαν.

K. H. M

Ὁ Δήμαρχος¹

* * *

ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 114552[1950] αἰτήσεως τοῦ Οἰκοδομικοῦ Συνεταιρισμοῦ Παλαιῶν Πολεμιστῶν «Τὸ Προάστειον τῶν Ἐφείδρων» περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως.

Ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω αἰτήσεως, διὰ τῆς ὁποίας ζητεῖται ἡ ἐπέκτασις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως παρὰ τὴν ὁδὸν Κιθαιρῶνος (Πατησία), ἡ ὑπηρεσία ἔχει ὅλως ἀντίθετον γνώμην, διὰ τοὺς κάτωθι λόγους:

1) Ἀντιθέτως πρὸς τὸν ἰσχυρισμὸν τῶν αἰτούντων, ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὄχι μόνον ἀνεπάρκειαν οἰκοδομησίμων χώρων ἐμφανίζει, ἀλλὰ τὸναντίον ἔχει τόσην περίσσειαν ἀσκεπῶν χώρων, ὥστε νὰ δύναται νὰ στεγάσῃ 4.200.000 κατοίκων.

2) Ἡ τάσις τῶν Συνεταιρισμῶν νὰ ἀγοράζωσι γῆπεδα ἐκτὸς σχεδίου πόλεως καὶ νὰ ζητῶσιν ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπεκτάσεις τούτου, γίνεται μόνον διὰ τὸ εὖνον τῶν τοιοῦτων γηπέδων, ἀποτελοῦσα οικονομικὸν ἐγχείρημα ἐπωφελὲς μὲν δι' αὐτούς, ἀλλὰ ἀποδαίνον καταστρεπτικὸν εἰς βᾶρος τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, χάριν τοῦ ὁποῖου ἐπιβάλλεται, ἂν μὴ περιορισμὸς τῆς ἐπιφανείας τῆς πόλεως, ὁ ὁποῖος βεβαίως εἶναι ἀδύνατος, τοῦλάχιστον ὅμως ἀποφυγὴ πάσης ἐπεκτάσεως, δι' ὅσονδήποτε λόγον ζητουμένης. Διὰ τῆς ἰσχυροσύνης καὶ τῆς ὑπὸ ἔγκρισιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς νομοθεσίας, περὶ στεγάσεως, θὰ συγκροτηθῶσι ἑκατοντάδες Συνεταιρισμῶν καὶ ἀνάλογοι πρὸς τὴν προκειμένην ἀπαιτήσεις ἐπεκτάσεως τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως. Ἐὰν ὁ Δῆμος καὶ ἡ Κρατικὴ Ἀρχή, δὲν λάθωσι μέριμναν ὅπως ἡ οἰκοδομικὴ αὕτη κίνησις συντελέσῃ εἰς τὴν πύκνωσιν τῆς οἰκοδομήσεως τῆς πόλεως καὶ τὴν τό-

1. Ἐπεστράφη ἀπὸ τὴν Γενικὴν Διεύθυνσιν Τεχνικῶν Ὑπηρεσιῶν ἀνυπόγραφον.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Πρὸς Ἴδρυσιν Ταμείου Ἐφαρμογῆς Σχεδίου Προτεινόμενης.....	Σελίς 5	Πλατειοφάγοι Ἐπίτροποι (Ἅγιος Ἰωάννης ὁδοῦ Βουλιαγμένης)	Σελίς 25
Πρὸς ρύθμισιν τῆς Βιομηχανικῆς ἐγκαταστάσεως.....	» 7	Νὰ σωθῆ τὸ Γαλάτσι ἀπὸ τὴν λατόμευσιν. »	26
Εἰσβολὴ εἰς τὸ τοπίον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν	» 7	Πλατειοφάγοι δημόσιαι ὑπηρεσίαι (Ἅγ. Δημήτριος Ἀμπελοζήπων)	» 29
Πρὸς ἐπιβολὴν πραγματικῶν διαπλατύνσεων.....	» 7	Ἐξαφάνισις ἄλσους εἰς τὰ Σεπόλια (Ἅγιος Αἰμιλιανός)	» 30
Ἀναξιοπρεπεῖς μετονομασίαι κεντρικῶν ὁδῶν.....	» 10	Πρὸς ἀπόκρυψιν τῶν εἰσηγήσεων τῆς ὑπηρεσίας	» 30
Ἡ οἰκονομικὴ ἀποψις τῶν διαπλατύνσεων ποῦ προτείνομεν.....	» 11	Ἄγων διὰ τὴν πλατεῖαν Ἀβησσυνίας... »	31
Προέλασις εἰς ἐγκεκρωμένον ἄλσος παρὰ τὴν λεωφόρον Ἀλεξάνδρας.....	» 12	Κατὰ τοῦ πρασίνου τῶν λόφων (Πυριτιδαποθήκης καὶ Νεκροταφείου).....	» 34
Αἱ ἐρειπωμέναι ἐγκαταστάσεις τῆς Ἀεροπορίας ἐν Φαλήρῳ.....	» 13	Πρὸς διαπλάτυνσιν τῶν ὁδῶν Ἀχαρνῶν καὶ Λιοσίων.....	» 35
Οἰκοπεδοποιήσις πλατείας ἐπὶ τοῦ κόμβου Ἀλεξάνδρας-Γύζης.....	» 14	Περίπτερα ταχυδρομικά	» 37
Τὰ ἐρείπια τῆς Παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς τοῦ Ἰλισσοῦ.....	» 15	Τὰ οἰκόπεδα τῆς κοίτης τοῦ Ἰλισσοῦ ... »	37
Ἐπιτυχὴς πειραματισμός: Διαπλάτυνσις εἰς τὴν ὁδὸν Σόλωνος.....	» 16	Ὀλιγογρία τῆς Ἐπιτροπῆς Σχεδίου Πόλεως.....	» 38
Διαπλάτυνσις τῆς ὁδοῦ Χαλκοζονδύλης... »	17	Οἰκοδόμησις πλατειῶν καὶ ἄλσῶν (ἄλσος Ἀρδηττοῦ).....	» 38
Οἰκοπεδοποιήσις ἄλσους ὀπισθεν τοῦ Ἀγίου Σώστου.....	» 18	Κατὰ τῶν ἐπεκτάσεων διὰ συνεταιρισμοὺς »	39
Παραμόρφωσις τοῦ Ἀρσακείου	» 18	Ἡ πλατεῖα τοῦ Σταθμοῦ Λαρίσης καὶ πάλιν ἐν κινδύνῳ.....	» 40
Πλατειοφάγοι Ἐπίτροποι (Ἅγιος Δημήτριος Ἀμπελοζήπων).....	» 19	Πρὸς δημιουργίαν νέων λεωφόρων (Διον. Ἀρεοπαγίτου, Ὁμορφῆς Ἐκκλησιᾶς. »	40
Τὰ Πατήσια χωρὶς πράσινον.....	» 20	Ἐπίθεσις κατὰ λεωφόρον (Χαμοστέρνας, Γούβας).....	» 42
Βελτιώσεις ποῦ δὲν ἔγιναν	» 20	Ἐπίθεσις κατὰ πλατειῶν καὶ ἄλσῶν (Γόρδωνος, Ἅγ. Αἰμιλιανοῦ).....	» 43
Ἀπόβσις εἰς τὸ ἄλσος τῶν Στρατῶνων Πεζικοῦ.....	» 21	Πῶς ὀργανώθη ἡ ἐξαφάνισις πλατειῶν καὶ ἄλσῶν.....	» 46
Ἡ πλατεῖα τοῦ Σταθμοῦ Λαρίσης ἐν κινδύνῳ	» 22	Ἡ στρέβλωσις μιᾶς λεωφόρου (Κασομούλης)	» 49
Ἐπέκτασις τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως παρὰ τὴν λεωφόρον Κηφισιάς	» 23	Περίπτερα εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ τὰς πλατείας »	54
Διαπλάτυνσεις περὶ τὴν πλατεῖαν Μεταξουργείου	» 24	Μεταξὺ Ἀκροπόλεως καὶ λόφου Φιλοπάππου.....	» 55
		Εἰσβολὴ εἰς τὸ τοπίον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν	» 56

Τὸ ἄλσος τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας ... Σελίς 56	τῆς συνοικίας Γούβας..... Σελίς 90
Ἐκκλησιαστικὴ οἰκοδομὴ εἰς βάρος τοῦ πλάτους τῶν ὁδῶν..... » 57	Ἡ μάστιξ τῶν περιπτέρων εἰς τὰς Ἀθήνας » 92
Νὰ κληθῆ εἰς τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον ὁ Εἰσαγγελεὺς κλπ. » 57	Ἐπιδρομὴ κατὰ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ ναοῦ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς » 93
Ἡ Διεύθυνσις Πολεοδομίας τοῦ Ὑπουργείου, ἀνακριτῆς καὶ κατηγορούμενος. » 60	Ἡ ἀρπαγὴ μιᾶς πλατείας εἰς τὸν Ἅγ. Δημήτριον Ἀμπελοκήπων..... » 96
Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ὑπουργὸν Δημοσίων Ἔργων κ. Κ. Καραμανλῆν..... » 63	Τὸ σκάνδαλον τῆς αὐξήσεως τῶν ὑψῶν οἰκοδομῶν » 98
Ἐκκλήσις τοῦ Δήμου διὰ τὴν λεωφόρον Πατησίων - Κηφισιάς » 67	Πανύψηλον θρόσος ἔναντι τῆς Ἀκροπόλεως » 100
Ἡ μελέτη τοῦ Δήμου διὰ τὴν λεωφόρον Πατησίων - Κηφισιάς » 68	Διὰ τὴν ἀξιοπρέπειαν τοῦ Κράτους παρὰ τὰ Ἀνάκτορα..... » 102
Μετὰ τὸ ἐγκλημα, ἀναγνωρίζεται μία ἀπὸ τὰς συνεπείας, ἢ διχοτόμησις..... » 73	Ἀφηνιασμός εἰς τὰ ἕψη οἰκοδομῶν..... » 107
Ἄγὼν διὰ τὴν διάσωσιν τῶν λόφων Κυνοσάργου καὶ Λυκαβηττοῦ » 74	Ἡ οἰκοπεδοποίησις τοῦ ἄλσους τοῦ Ἀναλάτου παρὰ τὸν Ἅγ. Σώστην » 108
Διάνοξις τῆς ὁδοῦ Μάρκου Μουσούρου . » 75	Ὁ Λυκαβηττός ἐν κινδύνῳ » 115
Πρὸς σύστασιν πλατείας εἰς τοὺς Ἀμπελοκήπους » 75	Διαρπαγὴ δημοσίων χώρων : Ἡ Ἐφορία Ἑλληνικοῦ Πολέμου » 116
Ἀπόπειρα σφετερισμοῦ πολεοδομικῶν πόρων..... » 76	Διαρπαγὴ δημοσίων χώρων : Τὸ ἄλσος Στρατῶνων Πεζικοῦ » 116
Μυστικότης περὶ τὴν αὐξήσιν τῶν ὑψῶν οἰκοδομῶν » 78	Διαρπαγὴ δημοσίων χώρων : Τὸ ἄλσος τοῦ Πεδίου τοῦ Ἄρεως » 117
Αἰφνιδιαστικὴ οἰκοπεδοποίησις κοινοχρήστων χώρων παρὰ τὸν Ἰλισσὸν..... » 79	Διδακτήρια καὶ Γυμναστήρια «πολεοδομικῶς ἀσύμφορα»..... » 117
Σύστασις πλατείας παρὰ τὴν λεωφόρον Βασιλέως Κωνσταντίνου..... » 80	Πρὸς διαπλάτυνσιν τῶν δρόμων τῆς παλαιᾶς πόλεως καὶ ἀρτηριῶν τῆς νέας. » 118
Πρὸς εὐσυνείδητον διαχείρισιν τῆς πολεοδομίας τῶν Ἀθηνῶν » 81	Οἱ ἰδιοκτῆται ζητοῦν διαπλάτυνσιν τοῦ δρόμου των..... » 122
Ὁ ἀγὼν κατὰ τῶν ἐπεκτάσεων τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως » 84	Ἀπρέπεια εἰς βάρος τῶν μεσαιωνικῶν μνημείων τῶν Ἀθηνῶν..... » 124
Περὶ τὴν διαρρύθμισιν τῆς λεωφόρου Ἀλεξάνδρας » 88	Εἰσβολὴ εἰς τὸ τοπίον τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν » 126
Πρὸς διάσωσιν τῆς μοναδικῆς πλατείας	Ἡ μέθοδος τῶν αἰφνιδιαστικῶν οἰκοπεδοποιήσεων κοινοχρήστων χώρων » 127